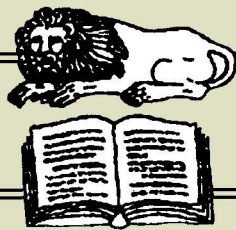

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

95. szám

Húsvét

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2014

Pantokrator (Palermo, Szicília)	címlap
Ajánlás (Ferenc pápa)	1
Csendes percek (Ferenc pápa)	2
Az Ez 37,1-14 helye és értelmezése a rabbinikus irodalomban (Racs Csaba)	3
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 85. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	21
Lelkipásztori gondolatok (Beton atya)	33
Könyvismertetések (Kocsis Imre)	36
Társulatunk életéből	44
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k

az első magyar szentírástudományi folyóirat

– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –

ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Kocsis Imre, Székely István,
Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Feltámadás

Jézus „feltámadása nem múltbeli dolog: életerő lakik benne, amely átjárta a világot. Ahol úgy látszik, hogy minden meghalt, ott apránként mindenfelől a feltámadás csírái jelennek meg. Olyan erő ez, amelynek nincsen párja. Igaz, sokszor úgy látszik, mintha Isten nem létezne: nem csillapodó igazságtalanságokat, rosszaságokat, közömbösséget és könyörtlenséget látunk. Azonban bizonyos az is, hogy a sötétség közepette mindig felfakad valami új, ami előbb vagy utóbb termést hoz. Egy legyalult mezőn az élet makacsul és ellenállhatatlanul visszatér. Sok csúf dolog van, de a jó mindig hajlamos arra, hogy visszatérjen, felfakadjon és elterjedjen. A világban mindennap újjászületik a szépség, amely a történelem drámái által átalakítva támad fel. Az értékek mindig új formában mutatkoznak meg, és tény, hogy az ember sokszor született már újjá visszafordíthatatlannak látszó helyzetekből. Ez a feltámadás ereje, és minden misszionárius ennek a dinamizmusnak az eszköze.

Ferenc pápa: Az Evangélium öröme, 276
(Szt. I. T., 2014. Ford. Diós István).

A Krisztusban gyökerező öröm

A jó mindig közölni akarja önmagát. Az igazság és a szétség minden hiteles megtapasztalása ki akar áradni, és minden mély szabadságot átélő személy érzékenyebbé válik mások szükségletei iránt. A jó a közlés által ver gyökeret és fejlődik. Ezért aki méltósággal és teljességgel akar élni, annak nincs más útja, mint a másik megismerése és javának keresése: Ezért egyáltalán nem meglepő Szent Pál néhány mondata: „Krisztus szeretete ösztönöz minket” (2 Kor 5,14); „Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdtem az evangéliumot” (1 Kor 9,16).

Az ajánlat nem más, mint a magasabb szintű, ám nem kisebb intenzitású élet: „Az élet, amennyiben elajándékozzák, megerősödik – de elgyengeül az elszigeteltségben és jólétben. Valójában azok élvezik jobban az élet lehetőségeit, akik elhagyják a biztonságos kikötőt, és belevetik magukat a küldetésbe, hogy közöljék az életet másokkal.”¹ Amikor az Egyház az evangelizálás feladatára hív, nem tesz mást, mint hogy megmutatja a keresztényeknek a személyes kiteljesedés igazi dinamizmusát: „Itt fedezzük fel a valóság egy másik mély törvényét: az élet olyan mértékben növekszik és érlelődik, amilyen mértékben odaajándékozzuk mások életéért. Végso soron ez a miszsió.”² Következésképpen: az evangelizáló ember nem vághat mindig gyászos arcot. Tegyük újra magunkévá és növeljük a lelkesedést, „ az édes és erőt adó örömet, hogy továbbadhatjuk az evangéliumot, még ha könnyek között vetünk is. (...) Ismerje meg a világ – ez a félelmektől gyötört, de reménykedő világ –, mit is jelent az evangélium jó híre. De ezt a hírt nem adhatják tovább szomorú és letört emberek, sem türelmetlen vagy aggódó emberek. Nem adhatja tovább más, csak akinek élete a Krisztusban gyökerező örömet sugározza.”³

Ferenc pápa: Az Evangélium öröme, 9-10.

(Szt. I. T., 2014. Ford. Diós István).

¹ A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája, Aparecidai dokumentum (2007. V. 31.), 360.

² U.o.

³ VI. Pál pápa, Evangelii nuntiandi apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 80: AAS 68 (1976), 75.

Racs Csaba

Az Ez 37,1-14 helye és értelmezése a rabbinikus irodalomban

Az Ez 37,1-14, az életre keltett kiszáradt csontmező prófétai víziójának jelentőségét két mozzanat biztosítja: egyrészt a halálból való feltámadás szentírási tanúságtétele, másrészt, mint a zsidóság identitásának alapvető szövege. Globálisan a szöveg értelmezése is e két pólus között mozog, ugyanis a szöveg mindkettő felé nyitott.

Itt csupán a szöveg rabbinikus irodalmon belüli, szinte kizárólagosan *haggadikus*, a judaizmus nem jogi/elbeszélő hagyományára alapozó értelmezés bemutatására szorítkozik. Ehhez kapcsolódóan célunk bemutatni e látomás judaizmuson belüli értékelését is. *Rabbinikus irodalom és rabbinikus szövegek* alatt azokat a Kr. u. 200-500 között keletkezett, szóbeli hagyományon alapuló, nagy általánosságban Talmudnak és Midrásnak nevezett szövegeket értjük, amelyek a judaizmuson belüli sajátos irodalom részét képezik.¹

1. Két előzetes szempont

a.) Ezekiel könyvének helye a rabbinikus irodalomban

A nagy próféták, azaz Jeremiás, Ezekiel és Izajás, könyveinek a Talmudban² szereplő sorrendje nem történeti sorrenden, hanem a judaizmus által prófétainak tekintett hagyomány szorosabb értelemben vett tematikus, „teológiai” elrendezésen alapul. Ezen sorrend igazolása, amely egyben az egyes könyvek jellegét is minősíti, így hangzik a rabbinikus hagyományban:³ „A Királyok könyve ítélettel

¹ Ezen irodalommal kapcsolatban mérvadó Günter Stemberger kézikönyve: *Einführung in Talmud und Midrasch* (München 1992).

² A Talmud („tanítás”; a „tanulni” [q.], „tanítani” [pi.] jelentésű *ImD* igegyökből származó főnév) a szóbeli hagyomány (szóbeli Tóra) legfontosabb, a *Misnán* (a rabbinikus tanítást tartalmazó írásmű; végső szerkesztésének ideje: kb. Kr. u. 200) alapuló része. Két változata létezik: a *Babiloni Talmud* (végső szerkesztése: kb. Kr. u. 500) és a *Jeruzsálemi Talmud* (végső szerkesztése: kb. Kr. u. 450).

³ Ez a sorrend különbözik a *Ben Asher* hagyományban (pl.: *Aleppói kódex*, *Le-nigrádi kódex*) szereplő sorrendtől, és csak néhány régi kéziratban bukkan fel (M.

végződik, Jeremiás teljes egészében ítélet, Ezekiel ítélettel kezdődik viszont, vigasztalással fejeződik be, míg Izajás teljes egészében vigasztalás, így teszünk ítéletet ítélet mellé, vigasztalást vigasztalás mellé” (bBB 14b).⁴

A fenti leírás Ezekiel könyvét úgy jellemzi, mint ami egyaránt tartalmaz ítéletes és vigasztaló prófétai igéket. A Talmud által adott jellemzés egyben utal a könyv tradicionális, szigorúan két részre történő felosztására: az első rész (1-32. fej.) ítéletes jellegű; míg a második rész (33-48. fej.) üdvösséges jellegű.

A könyv rabbinikus megítélése meglehetősen ambivalens, ami köszönhető a könyv népszerűségének szektás és zsidóellenesnek vélt körökben. Ugyanakkor viszont, eltekintve az eretnek megközelítéstől, egyfajta sajátos misztikus vagy teológiai indíttatású érdeklődés is megfigyelhető a könyv bizonyos szövegeivel kapcsolatban. Elmondható, hogy Ezekiel könyve elsősorban a következő négy szempont révén különösen jelentős a rabbik számára:⁵

1. Az 1. fejezet isteni trónszekérről szóló látomása, ami mind a zsidó misztika, mind pedig a különböző ezoterikus és eretnek spekulációk alapszövegévé vált. Ez utóbbi miatt ez a szövegrész ki lett zárva a rabbinikus iskolák képzési anyagából és egyben a zsinagógában a *haftarák* (prófétai olvasmányok) közül is; ennek ellenére nyilvánosan is recitálható volt, sőt később bevezették a Pümkösd (Shavout) első napjának prófétai olvasmányaként.

2. Az éles polémia Izrael ellen, amely a zsidóellenes kurzus alapjaként szolgált, és amely következőképpen Ezekiel könyvét részben elfogadhatatlanná tette a rabbik számára.

3. A kiszáradt csontok feltámasztásáról szóló látomás, amely szektás spekulációk kedvenc témája volt és így meglehetősen lenézett volt a rabbik részéről.

GREENBERG, *Ezechiel, Encyclopaedia Judaica* (2. ed.), 635-644, 635.

⁴ A Babiloni Talmud szövegeihez vö. a Babiloni Talmud Schottenstein-féle kiadását: *Talmud Bavli. The Schottenstein Edition.* (szerk. H. GOLDWURM) (Brooklyn, NY 1996).

⁵ M. Aberbach – S. G. Wald, Ezekiel in the Aggadah, *Encyclopaedia Judaica* (2. ed.) VI, 644-645.

4. Ezekiel látomása az új templomról a papi alkotmánnyal együtt, számos ponton ellent mond a Tórának, amely miatt Ezekiel könyve közel került a kánonból való törléshez.⁶

b.) A rabbinikus szentírás-értelmezés karaktere

Vizsgálódásunk során figyelembe kell vennünk a rabbik szentírás-értelmezésének sajátos módját, a *Midrást*, amelyet mind a Tóra mind pedig a Próféta és az Írások szövegeinek értelmezése során követnek. A Midrás („keresés”, „kutatás”; a „keresni”, „kutatni” jelentésű *drš* igeegyökből származó főnév), technikai értelemben, a bibliai szövegnek és a szöveg nyelvtani vagy logikai sajátosságainak figyelmes, meditatív és intertextuális olvasatán alapul. Ez a fajta olvasat szorosan, kölcsönös és dialógikus módon kapcsolódik a mindennapi, történeti és társadalmi jellegű emberi tapasztalathoz.⁷

A Midrás gyűjteményes karaktere lehetővé teszi a különböző, alkalmanként egymásnak ellentmondó értelmezések együttes szereplését, melyek a valóság különböző szintjeit jelölik. Mivel az emberi nyelvezet elégtelen a Szenttel szemben és mivel a személyes nyitottság különböző a vallási vagy misztikus tapasztalat felé, az ilyen tapasztalat megfogalmazása különböző szinteken valósul meg: így egy konkrét szöveg magyarázata során ugyanazon végső Valóság „megértésének” különböző szintjei jutnak kifejezésre. A rabbinikus iro-

⁶ „Rabbi Jehudah mondta Rav nevében: Valójában az az ember kedves emlékü, a neve Hananja ben Hizkijah, mert ha nem ő, Ezekiel könyve kitöröltetett volna, mivel szavai ellent mondtak a Tóra szavainak. Mit tett ő? Felvitt 300 korsó olajat, leült egy emeleti szobában és megmagyarázta [Ezekiel könyve verseit]” (bShab 13b).

⁷ “While in Midrash a biblical text calling for interpretation usually constitutes the starting point and leads to insights and experiences, at times an insight or experience may have come first and a biblical text was used to explain, support or verify it.” (R. NEUDECKER, *The Voice of God on Mount Sinai. Rabbinic Commentaries on Exodus 20:1 in the Light of Sufi and Zen-Buddhist Texts* (SubBib 23; Roma ²2006), 23-24). Ez a módszer lényegében különbözik a történetkritikai módszertől. Annak ellenére, hogy elkülöníthetők azok a pontos emberi és társadalmi körülmények, amelyekre a rabbik reflektálnak, ez a szempont mindig kívül esik a rabbik érdeklődési körén. Másrészt egy szöveg történeti típusú értelmezése, együtt a szöveg esetleges dekonstrukciójával, a rabbik számára egyenértékű a zsidóság kulturális-etnikai közössége sajátos lelki tapasztalatának leértékelésével vagy tagadásával. Vö. NEUDECKER, *Voice of God*, 24; D. M. STERN, *Midrash and Theory. Ancient Jewish Exegesis and Contemporary Literary Studies* (Evanston, IL 1996) 38.

dalomban, így rendszeres teológiáról sem beszélhetünk, hanem különböző, sokszor egymástól független vagy egymásnak ellentmondó, érvényes magyarázatok és vélemények együtteséről.⁸

2. Az Ez 37,1-14-gyel kapcsolatos rabbinikus interpretáció fontosabb elemei

A rabbinikus szentírás-értelmezés természetének megfelelően mi is a rabbik számára a szöveg figyelmes és meditatív olvasása során felmerülő kérdések mentén mutatjuk be a 37,1-14-et, legyenek azok nyelvtani, narratív vagy éppen logikai természetűek. A rabbik számára a problémák, amelyeket szövegünk felvet, a következők:

2.1. A 37,1-ben a **בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה הַזֶּה מְלֵאָה עֲצָמוֹת** („a völgy közepére, amely tele volt csontokkal”). a.) Hogyan értelmezhetjük a **הַבְּקָעָה** („a völgy”) határozott névelőjének jelenlétét? Melyik völgyről van itt szó? b.) A látomásban szereplő völgyet megtöltő csontok (*‘acāmôt*) azonosítása. Az értelmezés fenti két problémájával összefüggésben felmerül a rabbinikus hagyomány szintjén, a 37,1-14 és Hananja, Misael és Azarja tüzes kemencébe vetésének Dán 3-ban olvasható története kapcsolatának kérdése.

2. Ezekiel a száraz csontok feltámadásának lehetőségére vonatkozó az Úrnak adott, 37,3-ben szereplő válaszában **אֲנִי יְדָעָה** (*“Te tudod”*) értelmezése: Ezekiel válasza helyes és elégséges, avagy sem, a próféta hitét vagy inkább hitetlenségét fejezi-e ki? Ha Ezekiel reakciója nem volt helyes, mi lett volna a megfelelő válasz próféta részéről?

3. A 37,1-10 teljes szövegegységében, és különösen is a 37,4-ben az Úr kettős meghívásában, az élet adományozásában Ezekiel aktív eszközzé válik az Úr kezében: Hogyan lehetséges, hogy a feltámadás feletti rendelkezés, amelyet normális esetben Isten a maga számára tart fenn, Ezekielre lett bízva? Mi volt Ezekiel érdeme, hogy elnyerhette ezt a kegyelmet?

⁸ NEUDECKER, *Voice of God*, 26-32. Vö. még Istennel kapcsolatban, aki különböző arccal nyilatkoztatja ki magát, a rabbinikus irodalomban: R. NEUDECKER, *Die vielen Gesichte des einen Gottes: Christen und Juden im Gespräch* (München 1989) 95-105.

4. A 37,10 úgy beszél a feltámasztottak számáról mint „egy felettébb nagy sereg”. Az itt használt kifejezés, a מֵאֲדָר־מֵאֲדָר („felettébb sok”) a feltámasztottak pontos számának pontosítását kívánja meg az értelmező részéről.

5. Az Ezekiel révén feltámasztottak sorsa. Ebben az esetben a rabbik megpróbálják a szöveget teljessé tenni a bibliai szövegből hiányzó adatok hozzáadásával: A feltámasztás után mi történt a feltámasztottakkal? Az ő sorsuk kérdése felveti a 37,1-14 elbeszélése mint egész értelmezésének kérdését is: Az itt tárgyalt feltámasztás egy valós esemény volt vagy csak egy hasonlat (*mäšäl*)?

2.1. אֲתֵּן הַבְּקָעָה וְהָיָא מְלֵאָה עֲצָמוֹת (I. v.)

A אֲתֵּן הַבְּקָעָה וְהָיָא מְלֵאָה עֲצָמוֹת („a völgy közepére, amely tele volt csontokkal”) két problémát vet fel a rabbinikus értelmezés számára. Az első a héber szöveg nyelvtani szerkezetén alapul; a második a szöveg belső logikájából következik.

1. A héber szövegben a הַבְּקָעָה („völgy”) kifejezést egy határozott névelő előzi meg, ezért a אֲתֵּן הַבְּקָעָה helyes fordítása: „a völgy közepére” (nem pedig „egy völgy közepére”). A rabbik számára minden egyes nyelvtani sajátosság megkülönböztetett értékkel bír, így ezt a nyelvtani jellegzetességet magyarázatuk kiindulópontként használják. A határozott névelő, a rabbinikus exegézis módszertana szerint, egy bizonyos ismert, viszont a szövegben nem említett völgyre utal. Az értelmezés feladata választ keresni arra a kérdésre, hogy vajon melyik völgyről beszél itt a szöveg.

2. A 37,1 csontokról szól, amelyek betöltik a völgyet. A következő versek (3-10.11-14 v.), illetve a Targum világossá teszik, hogy az itt említett csontok emberi csontok: wühî' malyä' Garmê 'anášä' („ez tele volt **emberi** csontokkal”). Viszont a szöveg nem jelöli kiké az emberi csontok a völgyben. E logikai-tartalmi elem szövegbeli hiánya arra ösztönzi a szöveg értelmezőjét, hogy, e „rés” kitöltésével, azonosítsa ezeket a csontokat.

Összességében a אֲתֵּן הַבְּקָעָה וְהָיָא מְלֵאָה עֲצָמוֹת szintagma kettő, az alapszöveghez szorosan kapcsolódó kérdést emel ki: 1) a völgy azonosítása; 2) a völgy felszínén szétszóródott csontok azonosítása.

A rabbik az esetek többségében a két kérdést együtt tárgyalják, bár a csontok kérdése, úgy tűnik, mindig hangsúlyosabb.

a.) A Babiloni Talmudban megjelenő hagyományok

A szöveg által felvetett kérdésekre válaszolva a *Babiloni Talmud* (bSan 92b) az értelmezésben a következő öt véleményt hozza:⁹

1.) A csontok azoké az *efraimitáké*, akik tévesen számolták ki az egyiptomi fogságból való szabadulás idejét. Magukra maradtak és Gát lakosai (itt Kánaán őslakosai) megölték őket, anélkül, hogy elértek volna céljukat, az Úr által megígért új haza birtokba vételét: „*Rav mondta: Ezek efraimiták voltak, akik kiszámolták [a fogság] végét,*¹⁰ *és hibáztak. Ahogy mondatik: „Efraim fiai:...Gát lakói, az ország szülöttei, megölték őket” stb. (1Krán 7,20-21). Ahogy írva van: „Apjuk Efraim sokáig gyászolta őket és testvérei eljöttek, hogy vigasztalják őt.” (1Krán 7,22) (bSan 92b).*

Az Ez 37,1 halottainak ezt a fajta azonosítását az 1Krán 7,20-21 efraimitáival alátámasztja az 1Krán 7,22, amely az efraimiták meggyilkolásának eseményét Efraim (József) életének idejére teszi, aki a kivonulás előtt halt meg. Rav azonosítása a *hrg* („megölni”) igeigyekön alapszik, amely előfordul mind az 1Krán 7,21-ben, mind az Ez 37,9-ben, a csontok feltámasztása aktusának leírásában. 1Krán 7,21 *wahárägüm ’anšê-gat* („Gát lakói megölték őket”); Ez 37,9 *וַפְחִי בְּהַרְגֵּימָם הַאֲלֵה וַיְחִי* („és fújj ezekbe a megöltekbe, hogy éljenek”). Itt nem beszélhetünk egy *gezerah shawah*-ról, mivel ez szabály csak a Tórára alkalmazható komoly körülmekintéssel; csak ennek a technikának a „szabad” alkalmazásáról.¹¹

A nép egyiptomi fogsága időtartamának kiszámítása az Úr és Ábrahám közötti szövetségkötés elbeszélésén alapul, ahol az Úr kinyilatkoztatta neki a fogság időtartamát: „*Ő [az Úr] azonban így szólt*

⁹ EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 564.

¹⁰ Vö. a Babiloni Talmud német fordításának értelmezésével (L. GOLDSCHMIDT, *Der babylonische Talmud IX: Synhedrin* (2. Hälfte), *Makkoth*, *Šebu’oth*, *‘Edijoth*, *Aboda Zara*, *Abot*, *Horajoth* (Berlin 1934) 40. 123. jegyzet.

¹¹ “Strong genommen ist diese nur anzuwenden, wenn in zwei zu vergleichenden Sätzen der Tora dieselben Ausdrücke vorkommen und womöglich nur dort vorkommen” (G. STEMBERGER, *Einleitung*, 28-29). (vö. *Talmud Bavli*. Schottenstein Edition, 14. jegyzet a bSan 92b-hez).

Ábrámhoz: *'Tudd meg, hogy nemzetséged idegen lesz egy országban, amely nem lesz az övé. Szolgálni fognak neki, azok pedig elnyomják őket négyszáz esztendeig.'*" (Ter 15,13). A Teremtés könyvének szövege szerint ez a 400 év 30 évvel később kezdődik Izsák születésével, ezért említi a Ter 15,13: „*nemzetséged (leszármazottad)*" (*zar`ákā*). Az efraimiták a 400 esztendőt pontosan a szövetség megkötésétől számították, így 30 évvel a fogság valós vége előtt vonultak ki Egyiptomból.¹²

2.) Azoknak a csontjai voltak, akik tagadták a halottak végső feltámadását: Sámuel mondta: Ezek azok az emberek voltak, akik tagadták a halottak feltámadását. Ahogy mondatik: „És azt mondta nekem: Emberfia, ezek a csontok Izrael egész háza ők. Íme azt mondják: *'Kiszáradtak csontjaink és elveszett reményünk, elvesztünk'*" (Ez 37,11) (bSan 92b).

A 37,11-ben „elveszett reményünk” (*wū`ābdā tiqwātēnū*) kifejezés a halottak feltámadásának tagadását jelölő elem. Ebben az értelemben a 37,11 nem Izrael egész házára, hanem, leszűkített értelemben, csak azokra vonatkozik, akik a halottak végidőbeli feltámadását tagadják. Paradox módon pontosan azok válnak a feltámadás döntő jelévé Izrael számára, akik nem hiszik, sőt egyenesen tagadják a feltámadást.¹³

3.) A kiszáradt csontok képe nem más, mint azoknak a személyeknek a metaforái, akikből hiányoznak Isten parancsainak megtartásából eredő érdemek: Rabbi Jirmejah bar Abba mondta: Ezek azok

¹² A PRE 48 hagyománya szerint Efraim leszármazottai büszkék voltak királyi leszármazásukra, amely Jákob Józsefnek adott áldásából eredt (G. FRIEDLANDER (ford.), *Pirke de Rabbi Eliezer* (New York 1971), 377. 5. jegyzet). Mivel (*Radal* szerint) ők voltak az északi királyság (Izrael) trónjára szánva ezért maguknak igényelték a zsidóság kivezetését Egyiptomból. Így történt, hogy ők 200 ezren 30 évvel a fogság vége előtt kivonultak Egyiptomból (EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 564. 1. jegyzet. A ShemR 20,11 (a Kiv 13,17-ről) szerint hogy ne lássák halott testvéreiket (ezen efraimitáknak a holttesteit), Isten a rövidebb (Filiszteán keresztül) tengerparti út helyett, a sivatagon keresztül vezette népét az Ígéret Földjére.

¹³ *Rashi* szerint az Ez 37,11 szövegét a következő módon kell érteni: „És azt mondta nekem: Emberfia, ezek a csontok Izrael egész házának, amely végül feltámad, jelei ők. Íme, akiket fel fogsz támasztani, akik tagadták a feltámadást, ők azt mondják: „Kiszáradtak csontjaink és elveszett reményünk, elvesztünk”” Ők is fel fognak támadni (*Talmud Bavli*. Schottenstein Edition, 15. jegyzet a bSan 92b-hez).

az emberek voltak, akikből hiányzott a parancs „nyiroknedve”. Ahogy mondatik: „Ti száraz csontok halljátok az Úr igéjét” (Ez 37,4) (bSan 92b). Az Úr parancsai így válnak az élet forrásává és garanciájává. Az ő feltámadásuk az Úr irgalmának jelévé válik azok számára, akik nem rendelkeznek érdemekkel.¹⁴

4.) Azok csontjai voltak, akik bálványimádó képeket véstek a Templom falába. A Biblia szövegét egy tökéletes és koherens egységnek tekintve, ez a vélemény az Ez 8,10-12-re, a Templom lerombolása előtti bálványimádó kultusz leírására utal. Ebben a szakaszban Ezekiel, az Úr kezétől vezetve, Jeruzsálem bűnei között látja ezeket a Templom falába vésett képeket, melyeket Izrael 70 véne imád, akik valójában nem hiszek abban, hogy az Úr jelen van Izrael földjén.¹⁵ „Rabbi Isaak ben Nappacha mondta: Ezek azok az emberek, akik a teljes Szentélyt [Templomot] undorító dolgokkal és csúszómászókkal fedték be. Amint mondatik: „Bementem és körülnéztem: a falak körös-körül (sábíb sábíb) tele voltak mindenféle csúszómászó és visszataszító állat ábrázolásával és Izrael háza bálványainak képeivel” (Ez 8,10). És ahogy ott megíratott: „És elvitt engem fölöttük körös-körül (sábíb sábíb) (Ez 37,2)” (bSan 92b).

Ez a magyarázat a *sábíb sábíb* („körös-körül”) előfordulásán alapul mind az Ez 8,10-ben, mind az Ez 37,2-ben. Itt újból a *gezerah shawah* szabályának „szabad” alkalmazásáról beszélhetünk: a *sábíb sábíb* közös előfordulása az, ami segít az érvényes magyarázat felfedezésében, a csontok azonosításában.

5.) A csontok a babiloni *Dura völgyében* történt mészárlás ártatlan áldozataié (bSan 92b). A *Rabbi Jochanan* által említett babiloni *Dura völgye* azonos azzal a völgygel, ahol, a Dán 3 szerint, Nebukadnezár egy arany szobrot emeltetett és megparancsolta, hogy leboruljanak előtte: „Nebukadnezár király aranyszobrot készíttetett. Magassága hatvan könyök volt, szélessége pedig hat könyök. Dura mezéjén, Bábel tartományában állíttatta fel” (Dán 3,1). Ez volt az a

¹⁴ *Talmud Bavli*. Schottenstein Edition, 16. jegyzet a bSan 92b-hez.

¹⁵ Vö. M. EISEMANN – N. SCHERMAN, *Yechezkel / The book of Ezekiel I*. A new translation with a commentary anthologized from Talmudic, Midrashic and Rabbinic sources (Artscroll Tanach Series; New York 1977) 159-168.

szobor, amely előtt Hananja, Misael és Azarja, a tüzes kemencébe való vetést is vállalva, megtagadta a leborulást.

b.) Az Ez 37,-14-et Dániel könyvéhez kötő hagyomány

1.) *A feltámasztottak azonosítása.* A PRE 33 az Ez 37,1-14-et összekapcsolja Hananja, Misael és Azarja Dán 3-ból ismert történetével. Ez a kapcsolat Ezekiel könyve és Dániel könyve között *egy a bSan 92b-ban bemutatottól eltérő hagyományon* alapul,¹⁶ amelynek határozott jelenléte a *Babiloni Talmudban* is felfedezhető (bSan 92b; bSan 93a).

Ezen tradíció szerint, amikor a három ifjú csodás módon megmenekült, Nebukadnezár haragra gerjedt a többi izraelitával szemben, akik bár engedelmeskedtek az ő parancsának, de elhagyták az ő erős és hatalmas Istenüket, aki képes volt megmenteni a haláltól azokat, akik hittek és rábízták magukat. Éppen ezért a király parancsára azokat az izraelitákat, akik leborultak a szobor előtt, halállal büntették. 20 évvel ezen események után az ő csontjaik lettek feltámasztva Ezekiel révén (PRE 33).

2.) *Személyes kapcsolat Ezekiel és Hananja, Misael és Azarja között.* Egy, a *ShirR*-ban megőrzött hagyomány az Ezekiel valamint, Hananja, Azarja és Misael, akik itt Izrael képviselői, között fennálló személyes kapcsolatról tudósít minket. Ez a hagyomány elbeszéli, hogy döntésük előtt, miszerint nem borulnak le Nebukadnezár bálványa előtt, először elmentek Dánielhez, majd azután, hogy Dániel nem tudott nekik segíteni, Ezekielhez, hogy tudakozódjanak az Úrnál vállalkozásuk sikere felől. Isten azonban, próbára téve őket, negatív választ adott. Hananja, Misael és Azarja azonban kiállták a próbát. A kedvezőtlen válasz ellenére a három ifjú kitartott döntése mellett, és kimutatva az Úr iránti hűségüket, nem borultak le a bálvány előtt. Az Úr pedig, látva romlatlanságukat, kimentette őket a tüzes kemencéből.

¹⁶ M. EISEMANN – N. SCHERMAN, *Yechezkel / The book of Ezekiel II. A new translation with a commentary anthologized from Talmudic, Midrashic and Rabbinic sources* (Artscroll Tanach Series, New York 1977) 564.

A *ShirR* elbeszélése úgy mutatja be számunkra Ezekielt, noha nem őt emeli ki a történet, mint közvetítőt, egy valódi prófétát és papot, aki képes kapcsolatot teremteni Isten és az emberek (esetünkben: Hananja, Misael és Azarja) között. A történet két jelentős elemre teszi a hangsúlyt. Egyrészt a három ifjú elszigeteltségére szilárd elhatározásuk meghozatalakor: Isten nem akarja befolyásolni őket, hogy döntésük és hitük megvallása, és így érdemük is, mentes legyen bárminemű behatástól (beleértve az Úr befolyását is!). Másrészt az elbeszélés aláhúzza azt a szilárd hitet, amely nem alapoz sem a Dániel szimbolizálta bölcsességi tanításra, sem bármilyen próféciára, amit Ezekiel szimbolizál. Ez a hit egyedül csak az őket megmentő Isten ingyenes kegyelmén és a szív tisztaságán nyugszik (*ShirR* 7,8.1).¹⁷

c.) A halottak feltámasztásának napja

Egy a bSan 92b-hez fűzött *Barajtában*¹⁸, *Babiloni Talmud* is összeköti a feltámasztott csontok elbeszélését Hananja, Misael és Azarja történetével. E hagyomány szerint mind a két esemény ugyanazon a napon történt. A csontok feltámasztása, valamint Hananja, Misael és Azarja megmentése a tüzes kemencéből egyidőben történt (bSan 92b).¹⁹

A bSan 92b mellett a *ShirR* tudósít minket egyrészt, hogy egy erős szél döntötte fel a Nebukadnezárral által emeltetett bálványt és pontosan ez a szél volt az, amelynek Ezekiel megparancsolta, hogy fújjon a száraz csontokra (37,9): *Rabbi Pinchas* a *rû"H* előtti határozott névelő jelenlétéből arra következtet, hogy itt egy már jól ismert lélekről van szó, azaz arról a lélekről, amely ledöntötte Nebukadne-

¹⁷ Vö. EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 565. 3. jegyzet; H. GOLDWURM – N. SCHERMAN, *Daniel*. A new translation with a commentary anthologized from Talmudic, Midrashic and Rabbinic sources (Artscroll Tanach Series; New York 1980) XLIII-XLIV. A *Midrások* szövegeihez vö. H. FREEDMAN – M. SIMON (szerk.), *Midrash Rabbah* I-X. (London ³1961) (itt: FREEDMAN – SIMON, *Midrash Rabbah* IX. Ester, Song of Songs).

¹⁸ A *Barajta* (az arám *matnita barajta* rövidítése), betű szerint olyan tanítás, "amely kívül található"; ez a tannák (tekintéllyel rendelkező mesterek) minden olyan tanítását és mondását jelöli, amelyeket a *Misna* nem tartalmaz.

¹⁹ EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 565. 3. jegyzet.

zár bálványát.²⁰ Másrészt megtudhatjuk, hogy az a nap, amelyen mindkét esemény történt, a *Jom Kippur*, az engesztelés napja volt. A *Jom Kippur*, amikor Izrael visszatér valódi lényegéhez és a bűn és a tisztátalanság minden jelét eltávolítja, valamint helyreállítja a normális kapcsolatát Istennel, a megfelelő nap Isten életet adó és megbocsátó hatalma megtapasztalására, éppen a csontok feltámasztása által.²¹ Így a szentség és a törvény megtartása mélyen összetartoznak (ShirR 7,9).²²

Az Úr életet ajándékozó erejének ez az elképzelése a Babiloni Talmud által megőrzött hagyományhoz kapcsolódik, amely szerint az Úr el akarta pusztítani a világot Izrael egészének engedelmsége miatt, amelyet Nebukadnezsár bálványimádásra vonatkozó rendeletével szemben tanúsított. A szobor a gonosz győzelmének jele volt és erőteljes utalás az Isten kivetésére az ember világából. Ugyanúgy Isten teljes elhagyását jelezte a teremtett világ részéről választott népének, Izraelnek az aposztáziája is, amely népek közül egyedül fogadta el a Törvényt. Izrael aposztáziája volt a végső és legfontosabb mozzanat, ami végett az Úr eldöntötte a világ elpusztítását. A három ifjú Úr iránti, halálig kitartó, hűsége miatt, azaz e három igaz érdeme miatt, a világ megmenekült: az Úr újból életet adott a világnak.²³

²⁰ FREEDMAN – SIMON, *Midrash Rabbah* IX. Ester, Song of Songs, 297. 3. jegyzet.

²¹ A *MekhY*-ban, éppen a csontok feltámasztásával kapcsolatban (37,13), megjelenik az a gondolat, hogy a halál, vagy pontosabban a feltámadás, amely kiválta a bocsánatot Isten Nevének megszenteltetéséért, amelyet nem bocsátanak meg sem az Engesztelés Napja, sem pedig a szenvedések. Így bizonyos értelemben e bűn esetében a halál együtt a feltámadással, hatását tekintve, amely a megbocsátás, egyenrangúak a *Jom Kippur*-al: „...Aki megszentelteteni a Menny [Isten] Nevét és azután ezt megbánja, a bűnbánata nem okoz számára halasztást, sem az engesztelés Napja nem hoz neki bűnbocsánatot, sem pedig pusztán szenvedések nem hozzák meg számára a bűnbocsánatot. Hanem csak a bűnbánat és az Engesztelés Napja (együtt) halasztást hoz számára, míg a halál és a szenvedések (együtt) nyerik el számára a bűnbocsánatot, ugyanis mondták: „**Ez a gonosz-ságot valóban nem fogjátok kiengesztelni, míg meg nem haltok**”. [Az Irás] Azt is mondja: „**Eli házának bűnéért sem véres áldozat, sem ételáldozat nem engesztel ki soha**” (1Sám 3,14). Sem véres áldozat, sem ételáldozat nem engesztel ki soha, hanem a halál az, ami kiengesztel. Rabbi [Jehudan ha-Nasi] mondja: Gondolhatom azt, hogy a halál nem hoz engesztelést, viszont egy szöveg azt mondja: „...**mikor kinyitom sírjaitokat**,...” (Ez 37,13) (*MekhY* Bachodesh 7; vö. *Mekilta de-Rabbi Ishmael* I-III. (ford. J. Z. LAUTERBACH) (Philadelphia 1933-35).

²² Vö. FREEDMAN – SIMON, *Midrash Rabbah* IX. Ester, Song of Songs.

²³ bSan 93b. Vö. EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 565. 3. jegyzet.

A rabbinikus hagyományban az akkori *Jom Kippur* így vált teljes értelemben a kiengesztelődés és az Istennel való kapcsolat helyreállításának valódi napjává mind az Ő népe, mind pedig az egész világ-mindenség számára. Másrészt ez a nap Isten totális hatalmának nagyszerű jelévé vált, aki egyedül és kizárólagosan képes életet adni népének Ezekielen, az egész világegyetemnek pedig Hananján, Misaelen és Azarján keresztül.

d.) A Hananja, Misael és Azarja megmenekülése során történt csodák.

Az értelmezésnek ebben a vonalába illeszkedik a *Babiloni Talmud* egy másik Barajtája is, amely leírja azt a hat csodát, amelyek akkor történtek, amikor a három ifjút a tüzes kemencébe vetették. Itt is megfigyelhető szoros kapcsolat a Dán 3-ban leírt esemény és csontok feltámasztása között, amely azon nap hat csodájának egyike: „*A rabbik így tanítottak [egy Barajtában]: Hat csoda történt azon a napon: A kemence megemelkedett és [a fala] összetört és alapja megsüllyedt, és a kép [az imádás céljából Nebukadnezár által emeltetett bálvány] arcára borult és felégettek négy királyságot, valamint Ezekiel feltámasztotta a halottakat Dura völgyében. Mindezek a csodák [csak a] hagyomány [révén ismeretesek] leszámítva a négy királyságot, amelyek az Írásban szerepelnek* (bSan 92b).

A Dán 3-ra való hivatkozással, a bSan 92b Barajtái érintkezési pontokat képeznek a *Babiloni Talmud* által idézett hagyományok és a *PRE* által felvett hagyomány között. A babiloni Dura völgyére való utalás, közös elemként, a feltámadás és a Nebukadnezár által emelt szobor helyeként, szintén kapcsolatot teremt a két hagyomány között.

3. Ezekiel válasza az Úrnak a 3. versben , (עֲדָנָהּ הָיָה)

A 37,3 egy, az Úr és Ezekiel közötti rövid párbeszédet tartalmaz, amely mintegy bevezetőként szolgál a feltámasztás elbeszéléséhez. Az Úr Ezekielt, a teremtmények képviselőjeként („*Emberfia*”), a völgyben szétszórt csontok feltámasztásának lehetőségéről kérdezi: „*Emberfia, vajon élővé válhatnak-e ezek a csontok?*” Ezekiel válasza meglehetősen titokzatos: „*Uram Istenem, (עֲדָנָהּ הָיָה) Te tudod!*”

A rabbik számára nem tűnik teljesnek a próféta válasza. Az értelmezés idevágó kérdése tehát itt, hogyan lehet kitölteni ezt a logikai „hézagot”: Ezekiel válasza helyes volt-e vagy sem? Ha nem, mi lett volna megfelelő válasz?

A PRE 33 hagyománya szerint Ezekiel válaszában a próféta hitelensége tükröződik, mind a csontok feltámadását, mind pedig Isten életet adó hatalmát illetően. Emiatt Isten megbüntette Ezekielt, ami furcsa módon az *Ám* 7,17-ben jut kifejezésre: csontjai nem Izrael földjén lettek eltemetve.²⁴

A *BerR* viszont egy másik hagyományt hoz, amely kiemeli Ezekielt, aki Ádámmal, Káinnal, Bileámmal és Hiszkijával ellentétben, kiállta az Úr kérdésének próbáját és képes volt helyes feleletet adni: „Négyen vannak, Ádám, Káin, a gonosz Bileám, Hiszkija, akiknek a korszót a Szent, legyen Ő Áldott, megkopogtatta és pusztán csak egy éjjeli edényt talált”.²⁵ Ádám: „Az ember így válaszolt stb.” (*Ter* 3,12); Káin: „Ekkor az Úr megkérdezte Káint: 'Hol van a testvéred, Ábel?'” (*Ter* 4,9); a gonosz Bileám: „Isten azonban Bileámhoz fordult, s így szólt hozzá: 'Kik ezek az emberek itt nálad'” (*Szám* 22,9); Hiszkija: „Izajás próféta elment a királyhoz, és megkérdezte: 'Mi hírt hoztak ezek az emberek?'” stb.... (*2Kir* 20,14). Ezekiel ezzel szemben felette áll mindegyiküknek: „'Emberfia, vajon élővé válhatnak-e ezek a csontok?' Én azt válaszoltam: 'Uram Is-tenem, te tudod!'” (*Ez* 37,3). Rabbi Hananja ben Papa mondta: Haszonló ez egy madárhoz, ami egy vadász kezében van, aki egy emberrel találkozott és megkérdezte őt. Ez halott vagy élő? És ő így válaszolt: Ha akarod élő, viszont ha azt akarod halott.²⁶ Így: „vajon élő-

²⁴ Ezekiel Babilonban halt meg és ott is lett eltemetve. Soha nem térhetett vissza Izraelbe. A hagyomány szerint Ezekiel sírja *Dhū al Kifl* faluban található, Irak középső részén *Hilla*-tól kb. 32 kilométerre délre (A. BEN-YAACOB, *Ezekiel's Tomb*, *Encyclopaedia Judaica* (2. kiad.) VI, 645). *Radal* értelmezése szerint az Úr kérdése („Emberfia, vajon élővé válhatnak-e ezek a csontok?”) az elhunytak érdemeire vonatkozik, azaz: „Van-e elegendő érdemük, hogy éljenek?” Ezekiel válasza nem volt kielégítő, mivel tudatlanságának kifejezése helyett emlékeznie kellett volna arra, hogy Isten irgalma az érdemek bármiféle hiányát felülmúlja. *Radal* szemszögéből csak Isten nagyságával kapcsolatban áll Ezekiel bűne (EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel* II, 566).

²⁵ Metafora: az Úr próbára tette őket kérdésekkel és hibásnak találta őket.

²⁶ Azaz élet és halál az ő kezében vannak.

vé válhatnak-e ezek a csontok?’ Én azt válaszoltam: ’Uram Istenem, Te tudod!’ (BerR 19,11).

4. Ezekiel, mint eszköz az Úr kezében (4. [12.13.] v.)

A 4. versben az Úr kétszeresen is meghívja Ezekielt, egyrészt prófétálni a kiszáradt csontok felett, másrészt közvetíteni az Úr élte-tő és teremő igéjét: *„És azt mondta nekem: ’Prófétálj ezek fölött a csontok fölött! Mondd nekik: Ti száraz csontok halljátok az Úr igé-jét!’”* Ebben a versben az Úr parancsa Ezekielhez arra utal, hogy a 37,3-10 egészében Ezekiel aktív eszközzé válik az Úr kezében, aki-nek a közreműködésével a csontok feltámadnak.

A rabbik általános véleménye szerint a Bibliában szabályos eset-ben a halottak feltámasztása, együtt az eső, a táplálék és a születés feletti rendelkezéssel, egyedül csak az Isten számára van fenntartva. Ezekiel szerepével kapcsolatban az alapvető kérdések: Miért engedte át az Úr élet feletti kizárólagos hatalmát Ezekielnek? Miben állt Ezekiel speciális érdeme, ami miatt az Úr megengedte neki, hogy részesüljön kizárólagos életet adó hatalmában?

A rabbinikus hagyomány tanúskodik arról, hogy, ennek az általános törvénynek az ellenére is, Isten bizonyos esetekben az igazakra (Illés, Noé, Elizeus, Ezekiel) bízta a kizárólagosan neki fenntartott dolgok feletti rendelkezés kulcsait, azaz hatalmát. Esetünkben Ezekiel érdeme, ami miatt az Úr részesítette őt hatalmában, hogy igaz volt (TanB Wayyitse 16). Ez a hagyomány az Úr feltámadás feletti kizárólagos hatalmának szentírási bizonyítékát a 37,1-14-ban látja (12. v. vagy a Taan 2a²⁷ párhuzamos szövegében a 13. v.), ami

²⁷ A Taan 2a-ban a *Babiloni Talmud*, elhagyva a táplálék kulcsát, csak 3 kulcsot említ (az esőre, az anyaméhre és a sirra vonatkozóan) és módosítva a halál feletti isteni hatalom Szentírásból vett bizonyítékát a 12. helyett a 13. verset idézi: *Rabbi Jochanan mondta: Három kulcs van a Szent, legyen az Ő neve Áldott, kezében, amelyeket nem bíz rá semmilyen képviselőre. Ezek: Az eső kulcsa, a szülés kulcsa és a halott feltámasztásának kulcsa. Az eső kulcsa amint megíratott: „Az Úr feltárja előtted bőséges kincstárát, az eget, s a megfelelő időben esőt ad földednek...”* (MTörv 28,12). A szülés kulcsa honnan [ered]? Amint megíratott: *„Isten megemlékezett Ráchelről, Isten meghallgatta és megnyitotta méhét”* (Ter 30,22). A halott feltámasztásának kulcsa honnan [ered]? Ahogy megíratott: *„És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor kinyitom sírjaitokat...”* (Ez 37,13.)

szövegünk sajátos jelentőségére utal az élet tisztán isteni eredetével kapcsolatos rabbinikus tanításban.

A *SER* egy alternatív értelmezést hoz Ezekiel speciális érdemére vonatkozóan. Ezen hagyomány szerint Ezekiel sajátos érdeme az volt, hogy egységben volt Izraellel: „Hogyhogy, kérdezik sokszor, Ezekiel ilyen érdemet tudott szerezni, honnan a képesség sok holttestet visszahozni az életbe? Mivel ő minden órában teljes mértékben aggódott Izraelért” (*SER* 5).²⁸

5. A feltámasztottak száma (מֵתִים-חַיִּים; 10. v.)

A feltámasztottak számára utalva maga a szöveg csak annyit említ: „*felettébb nagy sereg*” (מֵתִים-חַיִּים), viszont semmilyen utalás sincs ennek a „seregnek” a pontos számára. Ennek a versnek az esetében a rabbinikus értelmezés megpróbálja kitölteni ezt a másik hézagot a szövegben, azaz megkísérli meghatározni a szövegből hiányzó pontos adatot. A *PRE*, מֵתִים-חַיִּים („*felettébb sok*”) kifejezés közös előfordulására alapozva a Kiv 1,7-ben és az Ez 37,10-ben levezeti, hogy a feltámasztottak száma 600.000 volt: „...*És prófétáltam, amint megparancsolta nekem, és beléjük ment a lélek, életre kelték...felettébb nagy sereg*” (מֵתִים-חַיִּים) (Ez 37,10), és megíratott az Egyiptomról [az egyiptomi fogságról]: „*De az izraeliták termékenyek voltak,... és nagyon* (מֵתִים-חַיִּים) *megerősödtek*” (Kiv 1,7). Mit jelent a „*felettébb sok*” (מֵתִים-חַיִּים)? Pontosan, ahogy az utóbbi esetben [azaz a Kiv 1,7-ben] 600.000 (ember) volt, úgy az előbbi esetben [azaz az Ez 37,10-ben] is 600.000 (ember) volt, akik egy ember kivételével talpra álltak. A próféta mondta: „Minden világ ura! Milyen természete van ennek az embernek?” Ő azt válaszolta: „Pénzt kölcsönzött uzsorára, és kamatra adott kölcsön.”²⁹ Amint igaz, hogy élek, ő nem élhet” (*PRE* 33).

²⁸ Vö. *Tanna debe Eliyahu*. The Lore of the School of Elijah (ford. W. G. BRAUDE – I. J. KAPSTEIN) (Philadelphia 1981).

²⁹ Ez a tanítás az Ez 18,8-on alapszik („nem kölcsönöz uzsorakamatra és nem fogad el ráadást”). Vö. FRIEDLANDER, *Pirke de Rabbi Eliezer*, 250. 4. jegyzet. A rabbi szerint, aki kamatra ad kölcsön, annak nem lesz élete az eljövendő világban (ShemR 31,3).

6. Az Ezekiel által feltámasztottak sorsa

A *Babiloni Talmud*, megpróbálva betölteni a bibliai szövegben szereplő hézagot a feltámasztottak sorsára vonatkozóan, erről a kérdésről egy, főként *Rabbi Eliezer* és *Rabbi Jehoshua* között zajló vitát közöl. A szöveg logikai hézaga a rabbik számára felveti a jelen helyzetre vonatkozó kérdést is: Hol vannak ezek a szövegben említett feltámasztottak? A feltámasztás elbeszélése pusztán egy példabeszéd (*mäšäl*) vagy egy valóságosan is megtörtént történeti eseményről szól? Ez a fejtegetés tehát érinti a halottak feltámadásának a kérdését:

„Tanuljunk a halottak (példájából), akik Ezekiel révén lettek feltámasztva. Ő [azaz egy tanna] úgy tartja, mint aki azt mondja, hogy a valóságban ez [azaz az Ezekielnél szereplő elbeszélés] csak egy példabeszéd. Ahogy tanítatik [egy Barajtában]:

Rabbi Eliezer mondta: „A halottak, akiket Ezekiel feltámasztott, talpra álltak, elénekeltek egy éneket, azután meghaltak. Melyik éneket énekeltek? „Az Úr halálra ad az igazságossággal és az irgalommal életet ad.”³⁰

Rabbi Jehoshua mondta: A következő dalt énekeltek: „Az Úr adja a halált és az életet, letaszít az alvilágba és felhoz onnan” (1Sám 2,6).³¹

Rabbi Jehudah mondta: Ez egy igaz példabeszéd.

Rabbi Nehemja azt mondta neki: Ha ez igaz lenne, miért lenne „példabeszéd”? Ha viszont ez példabeszéd lenne, miért lenne igaz? Jobb azt mondani: a valóságban ez egy példabeszéd.

Rabbi Eliezer, Rabbi Jose ha-Gelili fia mondta: A halottak, akiket Ezekiel feltámasztott felmentek Izrael földjére, megházasodtak, fiakat és lányokat nemzettek.

³⁰ A Bagdad és Aleppó (Haleb) között félúton, az Eufrátesz jobb partján fekvő *dura-europos*-i zsinagóga északi falán található Kr. u. 3. századi falfestmény imádkozó testtartású alakjainak ábrázolása talán Rabbi Eliezer értelmezésének a visszhangja. Vö. M. GREENBERG, *Ezechiel 21-37* (HThKAT; Freiburg im B. 2005) 463.

³¹ Hanna énekének egy része, egész életén keresztülhúzódo meddőssége után, Sámuel születését követően.

Rabbi Jehudah ben Batyrat felállt és kijelentette: Én egy vagyok az unokáik közül és ezek azok az imaszíjak, amelyeket apám hagyott rám tőlük (bSan 92b).

A rabbiktól idézett vélemények a 37,1-14 értelmezésének két fő ágát tükrözik. Többségük egy *valóságos történeti eseménnyel* számol: Rabbi Eliezer, Rabbi Jehoshua, Rabbi Eliezer Rabbi Jose ha-Gelili fia, Rabbi Jehuda ben Batyra. Viszont nem hiányoznak azok a hangok sem, amelyek Ezekiel látomását *példabeszédnek* tartják: Rabbi Jehudah, aki szerint a feltámadás látomása az Úr életet adó hatalmát kiemelő buzdítás;³² és Rabbi Nechemja.

37,11-14, a 37,1-14 lezáró szakaszaként, a látomás értelmezését tartalmazza, amely a rabbik mindkét értelmezése irányában nyitott:³³

1. Ha Ezekiel látomása egy *valós eseményről* szól, akkor ezek a versek demonstrálják egyrészt a halottak *végző feltámadásának* igazságát azok számára is, akik Izraelen kívül, a fogságban élnek,³⁴ másrészt, hogy Isten abszolút, életet adó hatalma Izraelen kívül, a fogság idegen és tisztátalan földjén is megnyilvánul.

2. Ha Ezekiel látomása egy *példabeszéd*, akkor ebben az esetben a nyitott sírok képe a fogság metaforájává válik. Babilon az idegen és tisztátalan ország, ahol Izrael közel kerül a pusztuláshoz. Az értelmezés ezen irányára szerint az Ez 37,1-14 látomása Izrael nemzeti „feltámadása” a gyűlölet és az asszimiláció halálából.³⁵

³² Rashi értelmezése, amely ezt a látomást példabeszédnek tartja, Rabbi Jehudah véleményéhez kapcsolódik. Szerinte Ezekiel látomása a fogságban lévő Izrael helyreállítását szimbolizálja: *„Ahogyan egy feltámadt a halottak közül, úgy Izraelnek is vissza kell térnie a fogságból.”* Vö. GREENBERG, *Ezechiel 21-37*, 463-464.

³³ Vö. EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel II*, 570-572. David Kimchi a látomás értelmezésének mindkét szemléletével számol: a végző feltámadásról szóló látomás; Izrael kivonulása a fogságból és azokból a nyitott sírokként szimbolizált országokból, amelyekben Izrael fogságban él (GREENBERG, *Ezechiel 21-37*, 464). A Ez 37,1-14 a zsidó liturgián belül mint a *Peszach haftarája* jelentős: itt a szabadulás és az új élet összekapcsolódnak (vö. G. A. COOKE, *The Book of Ezekiel* (ICC; Edinburgh 1936), 398; GREENBERG, *Ezechiel 21-37*, 464).

³⁴ Ahhoz a véleményhez, amely szerint Izrael földjén kívül nincs feltámadás vö.: bKet 111a.

³⁵ Vö. EISEMANN – SCHERMAN, *Yechezkel II*, 571.

7. Következtetések

Megfigyelhető, hogy az Ez 37,1-14 rabbinikus bemutatása egyrészt rendkívül színes, másrészt, a szövegértelmezés rabbinikus módszeréből következően, amely meghagyja egymás mellett a szöveg megértésének különböző szintjeit, nem koherens. Szövegünk rabbinikus értelmezése a következő elemeket hangsúlyozza ki:

1. Hananja, Misael és Azarja történetével összefüggésben *az Ez 37,1-14 és a Dán 3-hoz kötődő, hagyomány, szoros kapcsolatát* mind az intertextualitás, mind a történelem szintjén (személyes kapcsolatba hozza Ezekielt, Hananját, Misael, Azarját és Dánielt).

2. *A rabbik sajátos érdeklődése a látomásban leírt esemény legapróbb részletei iránt is:* a feltámadás pontos helye, a feltámadottak azonosítása és száma, feltámadás utáni sorsuk, Ezekiel szerepe, mint eszköz az Úr kezében.

3. *Fontosabb kérdések iránti „teológiai” érdeklődés. a.) Ezekiel szerepével kapcsolatban:* Isten korlátlan hatalma élet és halál felett, az ember, mint Isten munkatársa az élet adásában, az érdem (igaznak lenni) és az Isten terveiben való részesedés megengedése közötti összefüggés. *b.) A feltámadottak sorsával kapcsolatban:* Ezekiel látomása történetiségének kérdése, a végső feltámadás kérdése (ami újból összekapcsolódik Isten élet és halál feletti abszolút hatalmának kérdésével), Isten jelenlétének és tevékenységének kérdése a fogságban, egy tisztátalan országban, a látomás jelentése és jelentősége Izrael nemzeti jövője számára. *c.) Hananja, Misael és Azarja hagyományával kapcsolatban:* egyrészt a Törvény megtartásának és az Isten iránti hűségnek, másrészt az igaznak Isten terveiben betöltött központi szerepe.

Minden kedves Tagtársunknak és Olvasónknak
áldott Húsvéti Ünnepet kívánunk!

A Társulat vezetősége és a Szerkesztőség

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Jeremiás siralma

A.) Alapgondolat

A Biblia szent könyv, az isteni kinyilatkoztatást közvetíti számunkra, mégis bőségesen szerepelnek benne a különféle emberi érzelmek ábrázolásai is. Az embert ért különféle csapások fájdalma, a gyász jajkiáltásának hangja hol uniszónóban, hol kórusban újra és újra megszólal a Bibliában. A panaszok és jajok egy új irodalmi műfajt hoztak létre a Bibliában, a siralmakat. Az Ószövetségben több helyen is találkozunk a siralmak különféle változatával, a gyászdalok és a siratóénekek műfajával, főleg a Zsoltárok könyvében (kb. 40), Jónánál, és sok fűződik Jeremiáshoz. A Jeremiás nevéhez köthető írások közül (Jeremiás könyve, Jeremiás levele, Siralmak, Jeremiás vagy Báruk hátrahagyott tanítása) egy egész könyv, a Siralmak ebben az irodalmi műfajban íródott.

A siratóénekek témája mindaz a nyomorúság, amely az embert sújtja: betegség, halál, ellenséges gúny, hamis vád, rágalom, üldözés. Az az érzékenység, az a teljes nyíltság és az a vallási individualizmus, amely Siralmak könyvében élénk tárul, az akkori időben szembeötlő: a feltétlen alávetettnak a feltétlen fölérendelttel folytatott olykor vakmerőségig őszinte és ájtatos párbeszéde. Jeremiás személyén keresztül kiderül, hogy az ember párbeszédben lehet Istennel, beszélhet, szabad beszélnie. Ha pedig valóban Istenhez szól, akkor semmi sincs, amit ne mondhatna el neki. Jeremiás időnként szenvedéseit éppoly közvetlenséggel foglalja írásba, mint ahogyan Istenének megsúgja vagy odakiáltja őket. Szenved Izrael önfejtése miatt,

és ugyanakkor szenved attól is, hogy látja a bűnhődését. A szeme elé táruló összeomlás miatt maga is összeomlik (Jer 8,21), és sír, mintha szemei el akarnának veszni a könnyek árában (Jer 13,17). Nem pusztán metafora, amikor Jeremiás nem csupán úgy beszél a népről, hogy „mi”, hanem úgy is, hogy „én”. Jeremiás énje közvetlenül megy át a nép énjébe, az elragadtatás pillanataiban azonosul népével. De nem csupán erről van szó, hanem arról, hogy valóban magában hordozza a népet. A népet szétziláló ellentmondás ott lakik benne is. A megtisztulást és a megtérést, melyet a nép elutasít, Jeremiás végzi el helyette. A szenvedést, amely Izrael miatt sújtja őt, Izraelért viseli el. És így Jeremiás Jahvéért szenved, aki kinyilvánítja, hogy miután Izrael megszegte a szövetséget, az nem érvényes, és valami új fog létrejönni Jahve és a nép között. Isten „elhagyja házát”, visszavonul az égbe, egészen az ég, a világ, a mindenség Istenévé válik (Jer 23,23).

Ugyanakkor ott áll a kitaszítottak, a szenvedők mellett is, ott lakik a „megtörttel és az alázasos lelkével is, hogy felüdítse az alázasosak lelkét, felüdítse a megtörttek szívét”. Mérhetetlen magasságban a hatalmasok és a biztonságban élők fölött leereszkedik a földön fekvőkhöz és részt vállal szenvedéseikből, a szenvedők Istene lesz, és a szenvedő hozzá vezető úttá válik: ezt látjuk Jeremiás életéből, ahol a mártírium egyre tisztább és egyre mélyebb közösségre vezet Jahvéval. Jeremiás alakján keresztül maga a szenvedés kezd értelmet kapni, titokzatos kapcsolatra derül fény Jahve és a szenvedés között. Ezért van az, hogy már az ősegyházban Jeremiás alakját úgy szemlélték, mint Krisztus szenvedésének előképét. A keresztény hit az ősegyház idején már kitüntetett módon kezelte a Siralmak könyvét azáltal, hogy az egyházi év kiemelt helyén, a Nagyhéten, a Krisztus szenvedéséről való megemlékezés idején szerepelt a liturgiában. A II. Vatikáni zsinat előtt Nagycsütörtökön (Siralm 1,1-14), Nagypénteken (Siralm 2,8-15) és Nagyszombaton (Siralm 3,22-30; 4,1-6; 5,1-11) imádkozták, a Zsinat után csak minden második év Nagyszombatjának délelőttjén. A korlátozás dacára töretlen a hagyománya a Siralmak könyvének és Urunk szenvedéstörténetének hagyományával való összekapcsolása. Siralmak könyvének Urunk szenvedéstörténetének hagyományával való összekapcsolásához a külső alapot

maga a bibliai könyvek hagyománya határozza meg. A Szeptuaginta tanúbizonysága szerint – a keresztények előtti időkben készült görög fordítása az ószövetségi könyveknek – már Jeremiás prófétához kapcsolták a *Síralmak* könyvét. A Harmadik énekben szereplő másokért szenvedő igaz ember Krisztus előképe. Jézus Krisztus ezért végső értelemben az igaz, aki a kereszten való szenvedésben beteljesítette az ószövetségi próféciaikat.

B.) Jeremiás síralmai

C.) Bevezetés

1. A síralom műfaji jellemzői:

Aki imádkozik, az először Jahvét szólítja, hivatkozva – képekben és hasonlatokban – Isten jóságára és szabadító hatalmára. Magát gyakran szegénynek, nyomorultnak mondja az imádkozó, és néhány szóval utal adott szorongatott helyzetére.

a. A fő részben a régi és jelenlegi bajok – nemegyszer túlzásba vitt – bemutatása következik, amihez a miért? és meddig? kérdése csatlakozik.

b. Ezután az imádkozó Jahve irgalmát, segítségét kéri, ami gyakran párosul az ellenség megbüntetésének kérésével. Saját ártatlanságának esküvel erősítése helyett állhat töredelmes bűnvallomás, amely a bűnbocsánat kérését is magában foglalja.

c. Az egyéb megfontolásokhoz (pl. az emberi élet rövidege) a Jahve hűségére, ill. dicsőségére való hivatkozás kapcsolódik. Az imádkozó újra meg újra kifejezi rendíthetetlen bizalmát. Kérése meghallgatásáról annyira meg van győződve, hogy végül már hálaadásba megy át, és úgy áll Jahve színe előtt, mint aki hálaáldozatot mutat be.

2.) A Síralmak könyve

Síralmak könyve protokanonikus ószövetségi prófétai könyv. Nevét onnan kapta, hogy a héber kánonban az egyéb iratok csoportjába sorolták és Echának (‘síralom’) nevezték. A Szeptuaginta átvette a

nevet, de Jeremiáshoz kapcsolta: Thrénoi Jeremiu 'Jeremiás siralmai'; ugyanezt vette át a Vulgáta: Lamentationes Jeremiae, s így szerepel a korábbi nemzeti fordításokban is. Újabban a szerző személyében támadt bizonytalanság miatt Siralmak a neve.

A zsidó és keresztény hagyomány – föltehetően a 2 Krón 35,24–25 alapján – sokáig Jeremiás prófétát tekintette a Siralmak szerzőjének. Ez a hagyomány már abban a szövegben is ott élhetett, amelyet a Szeptuaginta készítői alapul vettek, mert az a cím, amelyen a Siralmak a Szeptuagintában szerepel, egyértelműen tanúsítja, hogy héberből fordították. Az egészen biztos, hogy a Siralmak az események hatására keletkezett, de hogy Jeremiástól származik-e, az kérdéses. A benne foglalt gondolatok olykor idegenek Jeremiástól (vö. Jer 37,7 és Siral 4,17); Cidkija királyról Jeremiás másképpen vélekedett (vö. Jer 37,17 kk.; 38,22 és Siral 4,20); a 2,9; 5,7 és az ezekhez hasonló helyek szintén nem erősítik a Jeremiás szerzőségét. Az is kérdéses, vajon az összes ének ugyanattól a szerzőtől való-e. Irodalmi megfontolásból az 1. és 5. ének más költőnek szokták tulajdonítani.

Annyi bizonyos, hogy a gyűjteménynek mai formájában Kr. e. 516 (a Templom újjáépítése) előtt kellett keletkeznie; lehetséges, hogy azért gyűjtötték össze az énekeket, hogy amikor Jeruzsálem pusztulására emlékeznek (Zak 7), legyen szövegük.

3.) A Siralmak könyvének felépítése

A könyv öt énekből áll.

Első ének: Sion (a nép) siratása és vallomás Jahve igazságos büntetéséről. A költő (1,1–11.17; 9c és 11b: ima) a megismerésített város (1,12–16.18–22) Jeruzsálem magára hagyatottságát és pusztulását (Kr. e. 587) siratja; ez is, az is elismeri Izrael népének bűnét.

Második ének: Isten büntető haragja és Sion reménytelensége. A szerző amiatt panaszkodik, hogy Jahve büntető ítélete utolérte Jeruzsálemet, és bűnbánatra szólítja fel a várost (2,1–19); 2,20–22: a város irgalomért könyörög.

Harmadik ének: az igazak magatartása az ítélet idején. A költő saját sorsát vonatkoztatja Jeruzsálemre, és a maga számára is kéri az irgalmat.

Negyedik ének: Jahve büntető haragja és Sion reménye. A szerző ismét a Jahvétől igazságosan büntetett várost siratja: magára hagyták, lerombolták; az utolsó sorok (4,21 kk.) fenyegetést tartalmaznak: Edom meg fog bűnhődni magatartásáért (Kr. e. 587).

Az 1–4. ének akrosztichont (ábécé-ének) ad ki;

(Az ábécé-ének, alfabetikus ének: az Ószövetségben, főleg az Ószövetség vallásos költészetében kedvelt műfaj, amelyet az jellemzett, hogy a költeménynek minden sora (Zsolt 111; 112), minden szakasza (25; 34; 145; Siral 1; 2; 4) az ábécének mindig az épp soron következő betűjével kezdődik. Siral 3: itt a különféle betűk 3–3 verssor élén megismétlődnek [a héberben]).

Ötödik ének: a nép siratása és kétségbeesett kérdések Jahvéhoz. Ez ún. népi siratóének. Az Ötödik ének nem alfabetikus, de annyi sora van, ahány betűből áll a héber ábécé.

A Sirmak könyve sajátos, koncentrikus szerkezetet mutat: A *külső keret* (Első és Ötödik ének) foglalkozik a nép Jahve haragjától sújtott vigasztalan helyzetével. De miközben az Első ének elvezet az Isten igazságos büntetésének felismeréséhez, az Ötödik ének panaszba torkollik. A *belső keret* (Második és Negyedik ének) pontosan ezzel a problémával foglalkozik, tudniillik az isteni haraggal, a Második énekben ecseteli Isten kíméletlen ítéletét, hogy milyen ellenséges Jahve a néppel. A Negyedik ének hasonló radikalizmussal ragadja meg ábrázolásában az ítélkezést, hogy megmutassa a vétek túlsúlyos büntetéssel bűnhődik és ez majd Sion ellenségeinek a felelősségét vonja maga után. A könyv *középpontjában* van a Harmadik ének, mint a szerző teológiai állításainak kristályosodási pontja. Az igaz ember szenvedése, aki bár elveszti reménységét az Úrban (3,18), mégis a reménytelennek látszó sötétségben is, a csüggedésben is belekapaszkodik Isten megújuló irtalmába (3,23).

4.) Marc Chagall: Jeremiás siralma

A haszidizmus, amely Chagall gyermekkorát betöltötte egész életére meghatározó volt. Mindvégig fontos volt számára a hit megélése, átélése, a hit szerint élni. Számos vallási témájú képe ennek a hit-

nek a kifejeződése. 1931-ben rendeli meg tőle Vollard a Biblia illusztrációját, amellyel végül 1956-ban készül el. Több mint száz gyönyörű rézkarc születik a Bibliához. A képek legfőbb lényege, hogy egyfelől naiv egyszerűséggel ábrázolják a Biblia nagy alakjait, másfelől Chagall vallásos meggyőződésének, gondolatainak, gondolatvilágának összegzései. Ezeknek a rézkarcoknak egyike a Jeremiás siralmai.

A kép:

Egy ember sír

Egy már nem fiatal ember arca van előttünk. Gondterhelt homlok alatt megtört, csukott szemek, egy nyitott száj hangtalan kiáltása tart bűvöletben bennünket. A kéz tehetetlen és vigasztalan mozdulata utal a könnyek megszakítás nélküli folyamára.

A rézkarc technikája szerencsésen segíti a az érzékeny vonalvezetéssel a mozgalmasságot és a tömör csendet. Egy ember sír. A saját családjá üldözi, megbilincselve a ciszterna iszapjába dobják, halálos fenyegetettségben éli napjait:

*„Én vagyok az a férfi, aki nyomorúságot látott
haragjának vesszeje miatt.*

*Engem hajtott és vezetett
sötétségbe és nem világosságba” (Siralm 3, 1).*

Az emberek üznek, kínoznak halálra rémítenek és mi megpróbálunk vigaszt találni, megpróbáljuk körülvenni magunkat a bizalom megtámadhatatlan páncéljával

A sírás megszabadít a félelem súlyától.

Jeremiás sír

Valaki Izrael népéből. Egy imakendőbe burkolt jámbor zsidó a haszidok jellegzetes hajtincsével. A szívbeli szeretet szabja meg a szenvedés mértékét, mondja Sziénai Szent Katalin. Jeremiás szívből szereti népét, kiválasztott ember, áldott, és talán mindenkinél jobban ki van választva a szenvedésre. Mások szenvedését hordozza, költői szavakba gyűjti fájdalmát:

*„A földön ülnek némán
Sion leányának vénei;
port hintettek a fejükre,*

zsákruhába öltöztek.
A földig hajtották fejüket
Jeruzsálem szüzei.
Elgyengültek a könnyektől szemeim,
háborog a bensőm;
földre omlott a májam
népem leányának romlása miatt;
Megtette az Úr, amit eltervezett,
beteljesítette szavát,
amit elrendelt az ősidő napjai óta:
rombolt, és nem kímélt;
megörvendeztette fölötted az ellenséget,
főlemelte ellenfeleid szarvát.
Szívük az Úrhoz kiáltott.
Sion leányának várfala,
folyjon könnyed, mint a patak,
éjjel és nappal!
Ne engedj magadnak pihenőt,
ne csillapodjék szemed bogara!”

(Siralm 2,10-11. 17-18)

Vajon hány ember van köztünk aki a szomorúság ilyen mélységeit megjárta? Mi többnyire csak az elveszett boldogságunkat siratjuk, kicsinyes gondok és veszteségek miatt ontunk könnyeket. Ennek a zsidónak a képe által Chagall felszólít bennünket:

*A sírás megszabadít a félelem súlyától
Két pillangó tartja számodra a világ súlyát*

A próféta sír

A festő, lemondva színekről csak vonalakkal és kontrasztokkal, a művészi józansággal és koncentrációval a középpontban ábrázol egy harmadik dimenziót, napvilágra hozza a könnyek beszédét. Fehér és fekete, sötétség és fény között élünk, ez létünk ősalapota, szimbóluma a föld és az ég.

A próféta sír. A Lélek működik benne. Könnyei kizárólag az afeletti szenvedésből fakadnak, hogy az ember nem teljesíti Isten akaratát, ez kimondhatatlan szenvedéssel tölti el őt. Az elidegenedett szeretetlenség képe évezredek óta nem változott. Magunk elé képzelhet-

jük Jézust, aki sírt, amikor a szent városra nézett és prófétai szavait elmondta a város sorsáról (Lk 19,41).

*„Ha rátaláltam igéidre,
eledelemmé váltak;
igéd nekem örömöm
és szívem vidámsága lett” (Jer 15, 16)*

Ez a fény amely a próféták homlokáról és kezéről sugárzik

Chagall, a zsidó felidézi egy régi keresztény hagyomány lelkeségét, amelyről Szent Atanáz és Sziénai Szent Katalin is beszél: a könnyekről szóló tanítás. Mit tudunk mi már erről a kincsről, a könnyek adományáról, az élet, a halál és a tűz könnyeiről?

Tudunk valamit? Ki az, aki közülünk képes sírni?

*A sírás megszabadít a félelem súlyától
Két pillangó tartja számodra a világ súlyát
Ebbe a szóba foglalom könnyeidet:
A félelmed bennük fénné válik.*

„Boldogok akik sírnak, mert ők vigasztalást nyernek” (Mt 5,4)

5.) Kép ld. a szemben lévő oldalon

6.) Sziénai Szent Katalin: A könnyekről szóló tanítása

alapján (Dialógus: 87-96. fejezet)

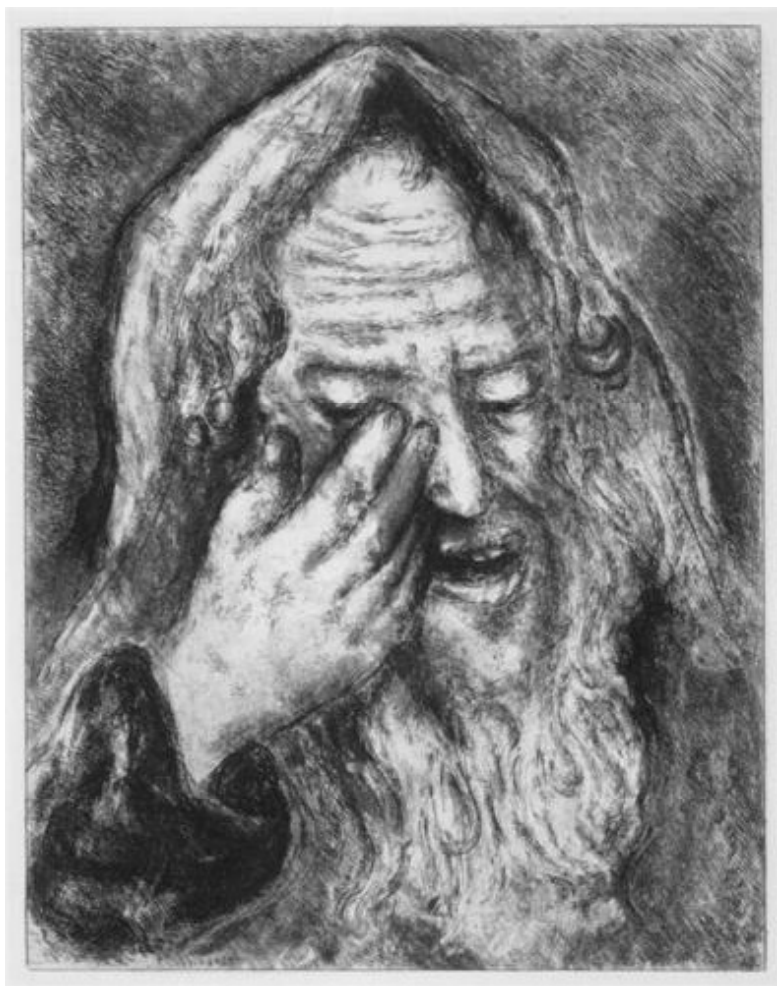
A lélek könnyekkel halad át különböző állapotain, melyek szerint a könnyeknek öt fajtája van:

Első, a világ embereinek könnyei

A második a félelem könnyei, amikor a büntetés miatti félelemből sírnak és kelnek fel a bűnből

A harmadik, amikor elhagyták már a bűnt és ízlelni kezdik Istent, édesen sírnak szolgálni kezdik őt, de szeretetük és sírásuk még tökéletlen

A negyedik, amikor a felebaráti szeretetben elérték a tökéletességet, mert minden önmagukra való tekintet nélkül szeretnek. Ezek sírnak és sírásuk tökéletes.

Chagall: Jeremiás sír

Az ötödik együtt ját a negyedikkel: édes könnyek ezek, melyeket igen nagy szelídséggel sírnak.

A tűz könnyei, melyek a szem könnyeitől mentesek, azokéi, akik vágyódnak a sírásra, de nem tudnak sírni.

A könny a szívből származik, mert a test egyetlen tagja sem akar annyira eleget tenni a szívnek, mint a szem. Ha a szívnek fájdalma van, azt a szem kifejezi. Ha a szívben az érzéki rész fájdalma van, akkor a szem tud olyan könnyeket hullatni amelyek halált okoznak, mert olyan szívből származnak, amelyben rendezetlen és Istentől idegen szeretet van. Akik bűneiket beismerve sírni kezdenek a büntetés miatti félelmükben, azok könnyei életet adnak. De ezek még a szív és érzékiség könnyei.

Ha azonban a lélek gyakorolja magát az erényben, kezdi elveszíteni a félelmet, mert felismeri, hogy a félelem egyedül nem elegendő arra, hogy örök életet adjon. Éppen ezért szeretettel fölserken, hogy megismerje önmagát és az Isten benne levő jóságát azáltal, hogy kezdi megragadni az Isten irgalmasságába vetett reménységet, amelyben a szív vidámságot érez. Amikor a bűn fölötti fájdalom az isteni irgalmasságba vetett reménnyel vegyül, a szem sírni kezd és a könny a szív forrásából fakad. Azonban az önszeretet gyökere miatt gyakran sír még érzéki könnyeket. Nem érzéki önszeretettől, mert azt már eltávolította magától, hanem abból a lelki önszeretettől, mellyel a lélek megkívánja a lelki vigasztalásokat Istentől, vagy azokat a belső vigasztalásokat, melyeket bizonyos teremtmények által keres, akiket lelkileg szeret. Amikor az ilyen lélek elvesztette amit szeret, azaz a vigasztalásokat, melyek vagy Istentől származnak a bensejében, vagy a teremtményektől kívülről, amikor kísértések érik vagy üldözések az emberektől, szívét fájdalom fogja el, a szem pedig – mivel érzi a szív fájdalmát és kínját – hamarosan sírni kezd egy önmaga iránti részvéttel és sajnálkozással teli sírással. Mivel még kapcsolatban van az önszeretettel, érzéki, azaz lelki szenvedélyből fakadók még a könnyei. Amint azonban növekszik önismerete és gyakorolja magát a világosságban, megismeri Isten jóságát és szeretetének tüztét, kezd eggyé válni Istennel és kezdi akarátát hasonlóná formálni Isten akaratahoz, örömet és együttérzést kezd érezni: örömet önmagában a szeretet érzülete által, és együttérzést a felebarát

íránt. Akkor a szem, amely eleget akar tenni a szívnek, könnyekre fakad az Isten íránti és a felebarát íránti szívbéli szeretetben, de nem a saját kárát vagy büntetését fájlalja, hanem egyedül csak Isten és a felebarát kárát. hiszen nem önmagára gondol, hanem egyedül csak arra, hogy megadja Istennek a dicsőséget és a dicséretet; és epedő vágyakozással és örömmel veszi eledelét a szentséges keresztt asztaláról, hasonlóná válva az alázatos, türelmes és szeplőtelen Bárányhoz, Isten egyszülött Fiához, akiből hidat készített számunkra. Miközben a lélek ilyen édesen halad a hídon Isten édes Igazságának tanítását követve és átmegy e hídon, ami nem más, mint az Ige, igaz és édes türelemmel visel minden szenvedést és zaklatást, úgy ahogy Isten rábocsátja üdvössége érdekében; s miután elfogadta ezeket a szenvedéseket (nem válogatván köztük a saját kedve szerint), eljut oda, hogy nemcsak türelemmel, hanem vidáman visel mindent és dicsőségnek tartja, ha Isten neve miatt üldözik, mert van kiért szenvednie. Akkor oly nagy örömrre és nyugalomra érkezik, hogy el sem lehet mondani. Elnyugszik Istenben, a csendes óceánban. A szív a szeretet érzülete által egyesül vele, s amikor érezni kezdi őt, szeme ontani kezdi az édesség könnyeit, s könnyei, mint a tej, közvetlenül táplálják a lelket az igaz türelemben.

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Az Úr jósága	ének kottából	Énekelj az Úrnak 72. old. 5 perc
2. Sírás ► Rokon értelmű szavak, kifejezések, szólások gyűjtése, pl. csorog a könnye, zokog, sír, mint a záporosó, kisírja a szemét, stb.	csoportos munka az óravezető irányításával	tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
3. A Siralmak könyve A könyv szerzője, keletkezése, lásd Alapgondolat, Bevezetés 1. 2.	Az óravezető előadása	Szentírás: Jeremiás siralmi jegyzetfüzet, ceruza, 15 perc

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
4. A Sirmak könyvének felépítése, belső szerkezetének feltárása Lásd Bevezetés 3.	csoportos munka az órávezető irányításával	Szentírás: Jeremiás sirmalai jegyzetfüzet, ceruza, 40 perc
5. Szemlélődő elmélkedés Marc Chagall: Jeremiás sirmala c. képe alapján A résztvevők egy ideig csendben szemlélik a képet, majd megbeszélnek a benyomásaikat, végül a kép további szemlélése közben meghallgatják az órávezető előadását, lásd Bevezetés 4. 5.	Egyéni csendes szemlélődés, utána csoportos beszélgetés az órávezető irányításával, majd az órávezető előadása	Marc Chagall: Jeremiás sirmala 25 perc
6. Zenés meditáció: A kik jártok ma ezen az úton – taizei ének meghallgatása, a szöveg megkeresése a Sirmak könyvében	Zenehallgatás, utána csoportos megbeszélés az órávezető irányításával	Te vagy a fény c. CD Szentírás: Jeremiás sirmala 10 perc
7. Szövegmeditáció: Sziénai Szent Katalin a könnyekről szóló tanítása alapján, lásd Bevezetés 6.	egyéni, csendes elmélkedés	sokszorosított szöveg, lásd Bevezetés 6. 10 perc
8. Befejző ének: Az Úr jósága		Énekelj az Úrnak 72. o. gyertya, gyufa 5 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a nyolcvannegyedik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2013. december 1. Szeretettel:

Vágvölgyi Éva órávezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

Balás Béla

Lelkipásztori gondolatok

Élünk – Röviddel a rendszerváltás előtt, 1987-ben nyitották meg a nyilvánosság számára a moszkvai Novogyevicsi temetőt. Özönleni kezdtek a béméskodók. Volt is ott csuda éppen elég. A legrégebbi részben, a bejárattól jobbra, néhány sírkövön még néhány kereszt is állt. Szerteszét nyugodtak írók és költők: Gogol /†1852/, Csehov /†1904/, Majakovszkij /†1930/ és Bulgakov /†1940/, a művészek között Saljapin, az operaénekes /†1938/ és Sosztakovics, a zeneszerző /†1975/. Idekerült Makarenko, a pedagógus /†1939/, Hruscsov, a magyar forradalom leverője /†1971/ és Molotov, a külügyminiszter /†1986/. A sírkert széle felé egyre különösebb a látvány: lezuhant úrhajósok, megégett csernobiliek, végül az új pártparcella, a bálványerdő. A holt elvtársak ott állnak bronzba öntve saját sírjukon, mint lehullott csillagok.

Isten „temetője” egészen más. A benne bízóknak csak a nyomai maradtak köztünk, mint avar az erdőben, mint napnyugtakor az „aranyhíd” a Balatonon. Nagyboldogasszony ünnepe számunkra égi irányjelző. A hívőket nem lehet elhantolni, mert ők keresztségükben életre születtek. Sorsuk ugyan a végítéletig titok, de a kinyilatkoztatásból annyit máris tudunk, hogy a „mindenszentek” többen vannak, mint akikről adataink maradtak /Jel 7,9/. A hagiográfia, vagyis a szentek életének szakemberei, a belga jezsuita „bollandisták” sem tudják felmérni a mennybe jutottak számát. Az üdvözültek nem attól élnek, hogy bárki is emlékszik rájuk. A titkuk annyi, hogy értük is meghalt Krisztus /vö. 1Tessz 4,14/.

Akkor kaptak ahhoz erőt, hogy ők is képesek legyenek másokért meghalni. Azóta élnek /vö. Róm 6,8/!

Gól – Amikor egy meccsen sikerül valakinek gólt rúgni, a csapat összelelkezik, és a közönség tombol. Amikor közülünk valakinek sikerül valami, netán okosan prédikál, szívesen járnak a miséjére vagy megmaradtak a hittanosi – a jutalma kínos csönd. Különös,

„csapatunk” ugyanis a szeretet színeiben játszik. A szeretet márpedig olyan, hogy „*nem féltékeny*”, sőt „*együtt örül*” /1Kor 13,4,6/.

Mi van velünk? Alszunk, vagy halvérűek lennénk? Ébredjünk! Sokan vannak köztünk, akik megmaradtak adott szavuk mellett. Néhányan Isten irgalmából elérték azt, amit eddig mi nem. Több a jó, mint a rossz. Ilyenkor nem megkövezni, hanem megölelni kell a társunkat! Így lenne sportszerű, így lenne jézusi! A világegyház szentté avatásai nem a személyi kultuszt szolgálják, hanem a szentség kultuszát hirdetik. A helyi egyház összetartása azt üzeni kifelé, hogy valóban velünk van az Úr /vö. Mt 28,20/! Ritkán ugyan, de megtapasztalhatjuk, győzelemre állunk. Nem egy „sztár”, hanem az egész egyház /vö. Jel 19,1/.

Dicséret – Szokatlan postát bontottam. Senki sem szidta anyámat, nem fenyegetődztek feljelentéssel, nem dőlt elém tiltakozások halmaza, sőt még alá is írta a feladó: Ré bíboros, a Püspöki Kongregáció prefektusa.

Fura volt számomra a levél tartalma is, hiszen rég lemondtam bármiféle köszönetről. Márpedig akárhogy értelmezem, a legmagasabb fórumról megdicsérték minket. Szó szerint ez állt benne: „*jó apostoli munkára következtetünk, amelyet Ön buzgón vezet.*” A bíboros megdicsérte a lelkigyakorlatokat, az imaórákat, a hívekkel való együttműködést, a papok fáradozásait, a továbbképzéseket. Megírták, bátorítóak az eredményeink, a Szentatya örül, és áldását küldi híveinkre.

Mi tagadás, akárhányszor elhatároztam, nem fogja tudni a bal kéz, mit tesz a jobb (vö. Mt 6,3), akármennyire igyekszem rejtekben maradni (vö. Mt 6,6), mégis jól esett ez az egyedül illetékes és tárgyilagos elismerés. Az irat a központ címére érkezett, de nem nekem szólt. Magamat legeltetve (vö. Ez 34,2) csak a kárhozatomat kárpitoztatnám. Az egyház nem maradhatna fenn sokak helytállása nélkül, ezért azonban ritkán jutalmaznak. A belső világ megítélése úgyis csak találgatás lenne, most viszont többről volt szó: „Róma locuta!”, „Róma szólt!”

Mennyei Atyám!

*Hiszem, hogy nagy munkára hívsz,
hogy minden jóra képessé teszel,
hogy nem hagysz magamra!
Bízom egyházunkban!
Tudom, szeretet nélkül semmit sem érek!
Szeretem a rám bízottakat!
Ellene mondok a papi kényelemnek
és minden pompájának!
Vállalom a papi élet minden szenvedését
és minden örömét!
Akarok szent pap lenni!*

Kérlek, segíts és vezess engem! Ámen!

SZENT EGYED

közösség

1055. Budapest Falk Miksa u. 28. Tel.: +36-30-6450981;
+36-30-3167796; Fax: +36-1-2138997; santegidio@freemail.hu
www.santegidio.org

Tisztelt Szent Jeromos Bibliatársulat!

Ezzel a levéllel szeretnénk kifejezni hálás köszönetünket azért a nagyszerű és megtisztelő adományért, amelyet a múlt héten juttattak el hozzánk. Szegény barátaink itt Budapesten időről időre megkérnek minket, hogy ha van rá módunk, adományozzunk nekik egy Szentírást. Az Önök adománya sok szegénynek, hajléktalannak, elesettnek nyújt reményt és segít közelebb kerülni a Bibliához, és ezáltal az Úr Jézus Krisztushoz.

Isten áldja meg munkájukat!

Hálás szívvel,
A budapesti Szent Egyed közösség

Kelt: Budapest, 2014. február 11.

KÖNYVISMERTETÉS

Megjelent! J. Ratzinger / XVI. Benedek, A Názáreti Jézus

Első rész: *A Jordánban való megkeresztelkedéstől a színeváltozásig*, SZIT, Budapest 2007 (fordította: Rokay Zoltán).

Második rész: *A Jeruzsálemben való bevonulástól a feltámadásig*, SZIT, Budapest 2011 (fordította: Martos L. Balázs).

Harmadik rész: *A gyermekégtörténet*, SZIT, Budapest 2013 (fordította: Martos L. Balázs).

XVI. Benedek pápának két olyan cselekménye is volt, amely éppen a szokatlansága és újszerűsége miatt váltott ki nagy meglepetést. Az egyik ilyen cselekmény a 2013. február 11-én bejelentett lemondása volt, a másik pedig a Názáreti Jézusról írt három kötete. A Jézus könyv sajátossága abban áll, hogy nem tanítóhivatali megnyilvánulásként lett közreadva. A pápai megnyilatkozásokat korábban magától értetődően tanítóhivatali aktusnak tekintették, s maga Benedek pápa is több ilyen iratot jelentetett meg. A Jézus könyvet is eligazításul szánta ugyan, de nem tekintélyi alapon. A személyes hitbeli meggyőződését juttatja benne kifejezésre, abban a reményben, hogy az olvasó is azonosulni fog ezzel a meggyőződéssel, vagy legalábbis újra átgondolja a Jézussal kapcsolatos eddigi ismereteit és felfogását. A részleteket illetően XVI. Benedek nem igényli az olvasó teljes egyetértését, csupán a leírtak iránti nyitottságot. Az első kötet előszavában nyíltan kimondja: „ez a könyv semmiképpen sem tanítóhivatali aktus, hanem csupán «az Úr arca» (vö. Zsolt 27,8) személyes keresésének kifejeződése részemről. Így mindenki szabadon ellentmondhat nekem. Mindössze a rokonszenvnek azon megelőlegezését kérem az olvasóktól, amely nélkül nem létezik semmilyen megértés” (I/18).

Arra a kérdésre, hogy mi indította az emeritus pápát a könyv megírására és a tudományos vitába való bekapcsolódásra, szintén az első kötet előszavában kapunk választ. XVI. Benedek elégedetlenségének ad hangot a történeti-kritikai exegézis azon képviselőivel szemben, akik élesen szétválasztották egymástól a „történeti Jézust” és a „hit Krisztusát”. Ezek szerint az exegéták szerint az evangéliumokban bemutatott Jézus-kép a húsvét utáni egyház hitbeli meggyő-

ződését tükrözi, amelynek azonban csak kevés támpontja van Jézus életében. Az emeritus pápa azonban joggal nyilvánítja ki ellenvetését: „Ám mit jelenthet a Jézus Krisztusba, Jézusba, az élő Isten Fiába vetett hit, ha éppen az ember Jézus annyira más volt, mint ahogyan őt az evangéliumok bemutatják, és ahogyan őt az Egyház az evangéliumokból kiindulva hirdeti?” (I/9).

XVI. Benedek nemcsak a „történeti Jézus” és a „hit Krisztusa” éles szétválasztásával elégedetlen, hanem a történeti-kritikai exegézis gyakorta megfigyelhető egyoldalú, kizárólagos alkalmazásával is. Elismeri ugyan a történeti-kritikai módszer létjogosultságát, sőt szükségességét, de nem tartja kielégítőnek, mivel szerinte ez a módszer az igét alapvetően mint múlthoz tartozót tekinti. Éppen ezért alkalmazását ki kell egészíteni más módszerekkel, főleg az ún. kánoni exegézissel, amely az egyes szövegeket mindig a kánon fényében, vagyis a Szentírás egészébe beállítva vizsgálja. Emellett az emeritus pápa szerint az egyház hagyományát (biblikus körökben használt kifejezéssel: a szövegek hatástörténetét) sem szabad figyelmen kívül hagyni. (Érdemes megjegyezni, hogy az egyéb módszerek alkalmazását a Pápai Biblikus Bizottság, Szentírásmagyarázat az Egyházban című dokumentuma is szükségesnek mondja. A dokumentum magyar fordítását éppen a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat jelentette meg 1998-ban.)

Az előzőekben leírtakból következik, hogy a háromkötetes könyvnek kettős célja van. 1) Kimutatni, hogy az evangéliumokban bemutatott Jézus az „igazi Jézus”, „a történetileg értelmesen kirajzolódó és kerek egészként körvonalozódó alak” (I/17). Jézus személyének leglényegesebb vonása éppen az egyedülálló istenkapcsolatában, az Atyával való legbensőbb egységében áll. 2) Segíteni az olvasót abban, hogy az evangéliumokban leírtakat „jelenvalókká” tudják tenni, és saját életükre tudják alkalmazni.

Fontos hangsúlyozni, hogy XVI. Benedek megközelítése nem nélkülözi a kritikai látásmódot. Bár alapvetően hitelt ad az evangéliumoknak, de azt sem hagyja figyelmen kívül, hogy ezek az iratok nem jegyzőkönyvek, hanem hívó tanúságtételek, amelyekben nagy szerepet kap a húsvét utáni megértés és az evangélisták aktualizáló tendenciája. Jézus-könyvének mindegyik kötetében megfigyelhető,

hogyan az emeritus pápa külön kitér problémákra, amelyek az evangéliumokban jelenlevő különbségekből vagy az egyes evangélisták sajátos szemléletmódjából adódnak. Ám szilárdan meg van győződve arról, hogy a húsvét utáni értelmezés nem csökkenti a leírtak alapvető történetiségét. A harmadik kötetben így jellemzi az evangéliumi szövegek sajátosságát: „értelmezett s az értelmezés szempontjából írott, koncentrált történelem” (III/23).

Tekintsük át röviden a három kötet tartalmát. Az első kötetben XVI. Benedek Jézus nyilvános működésének főbb mozzanatait vizsgálja: részben a krisztológiailag jelentős eseményeket (Jézus megkeresztelkedése, megkísértése és színeváltozása, Péter hitvallása), részben Jézus tanításának kiemelkedő példáit (Isten országának evangéliuma, a hegyi beszéd, az Úr imája, a példabeszédek, a nagy jánosi képek, Jézus kijelentései önmagáról). A második kötetben Jézus működésének végső időszaka, vagyis a Jeruzsálemben való bevonulástól a feltámadásig tartó események állnak a figyelem középpontjában. Nyilván nagy hangsúlyt kap az utolsó vacsora (lábmosás, főpapi ima, Eucharisztia alapítása), a Getszemáni-kerti ima, a főtanács és a Pilátus előtti per, a keresztre feszítés és kereszthalál, valamint a feltámadás valósága. A kötet végén, rövid kitekintésként, a mennybemenetelről és a jövőbeli dicsőséges eljövételről is szó esik. A harmadik kötetben a Máté-evangéliumban és a Lukács-evangéliumban található gyermekségtörténeteket tekinti át az emeritus pápa. Nem különállóan vizsgálja ezeket, hanem témakörökre csoportosítva: Jézus származásának kérdése – Keresztelő János és Jézus születésének hírüladása – Jézus születése Betlehemben – a napkeleti bölcsek és a menekülés Egyiptomba. Persze azt is ki kell mondani, hogy XVI. Benedek egyik kötetben sem törekedett a teljességre. Nem találunk részletesebb fejtegetést Jézus csodáiról, a búcsúbeszéd jelentéséről, vagy a gyermekségtörténetben levő himnuszokról (kivéve a Nunc dimittust).

Ahhoz, hogy jobban megértsük, miben is áll Benedek pápa sajátos megközelítése, érdemes néhány konkrét példát is említeni. Az első kötetből a nyolc boldogság magyarázatát emelem itt ki. A kiindulópont mind a boldogságok nagyobb egységének, mint az egyes boldogságoknak magyarázatánál a kijelentések értelmének konkrét

meghatározása: Mik is azok a boldogságok? Mit is jelent a „lélekben szegény”, „szelíd”, „szomorkodó”, „tisztá szívű” stb. A kérdések megválaszolásában mind az ószövetségi háttérre, mind korabeli zsidó iratokban fellelhető esetleges párhuzamokra (főleg a qumráni iratokra) kiterjed a figyelem. Ám a magyarázat nemcsak arra irányul, mit is jelentettek ezek a kijelentések Jézus hallgatói és az evangélium olvasói számára, hanem arra is, hogy milyen kapcsolatban állnak a boldogságok az Újszövetség egyéb részeivel, illetve hogyan értelmezték azokat az egyháztörténelem kiemelkedő szentjei. A boldogmondásokban megjelenő paradoxont az emeritus pápa szent Pál szavaival hozza összefüggésbe: „mint szomorúak, mégis mindig vidámak, mint szűkölködők, mégis sokakat gazdagítók, mint akiknek semmijük sincs, mégis mindenük megvan” (2Kor 6,8-10; I/74). A „lélekben szegények” kifejezés értelmének meghatározását – „Olyan emberek, akik bensőleg is szegénynek tudják magukat” – Lisieux-i Szent Teréz kijelentésére való hivatkozás követi: „egyszer üres kézzel fog Isten színe elé állni, és nyitott tenyerét fogja Istennek odatarítani” (I/77). A tiszta szív mibenlétét illetően XVI. Benedek kijelenti: „A szívnek – az ember teljességének kell tisztának lennie, belsőleg nyitottnak és szabadnak ahhoz, hogy Istent láthassa”. Ezután Antiochiai Theophilosz egy őt kérdező emberrel folytatott vitáját idézi: „Ha azt mondod nekem, mutasd meg nekem a te Istened, akkor azt felelem neked: mutasd meg nekem a te embered... Istent ugyanis azok az emberek ismerik meg, akik képesek az ő látására, akiknél nyitva van a lélek szeme” (I/90).

Hasonló eljárás figyelhető meg a második kötetben, amelyből Jézus kereszten elhangzó szavainak értelmezésére összpontosítok. Az „Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek” mondat magyarázatánál többek között utalás történik Pál önvallomására az 1Tim 1,13-ban: „De megkönyörült rajtam, mert hitetlenségemben tudatlanul cselekedtem.” A Törvény egykori tökéletes tanulója „viszszapillantva be kell hogy vallja tudatlanságát. De éppen ez mentette meg őt, ez tette képessé a megtérésre és megbocsátásra” (II/157). A Jézus elhagyatottságában elhangzó felkiáltás – „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” – voltaképp a 22. zsoltár kezdő sora. „Jézus ugyan csak a zsoltár kezdőszavait mondja el, de így végül is egé-

szében jelen van ez a nagy imádság – a meghallgatás bizonyosságával együtt, amely majd a feltámadásban, a «nagy közösség» megszületésében és a szegények jóllakásában mutatkozik meg” (II/162). Az emeritus pápa ezután arra hivatkozik, hogy a zsoltár szavai már az ószövetségi ember számára sem egyetlen ember kijelentései voltak, hanem minden szenvedő igazé, a küszködő emberiségé. Az egyházatyák ezt az alapképletet, Krisztusba vetett hitük fényében elmélyítették. „A zsoltárokból – mondja Szent Ágoston – Krisztus mint fő és test imádkozik egyszerre... Imádkozik mint «fő» – mint az, aki mindnyájunkat eggyé tesz, magához kapcsol. És imádkozik, mint «test»: azaz mindannyiunk küzdelme, saját hangja, szüksége és reménye benne van” (II/163).

A harmadik kötetből az angyali üdvözléről szóló elbeszélés értelmezéséből emelek ki néhány érdekes mozzanatot. Az angyal köszöntésének első szavát – khaire – az emeritus pápa, jelentős biblikusok véleményét követve, nem pusztán az „üdvöz légy”, hanem az „örvendezz” értelemben fogja fel (III/31), és a Sion leányára vonatkozó prófétai szövegekkel hozza összefüggésbe. „Mária mint Sion leánya jelenik meg, megszemélyesülten” (III/33). A „Magasságbeli ereje megárnýékoz téged” kijelentés a szentéellyel kapcsolatos ószövetségi szövegekkel áll kapcsolatban. „Mária ismét Isten élő sátorként jelenik meg, amelyben Isten új módon kíván az emberek között lakni” (III/34). Mária beleegyezését – „Történjék velem szavaid szerint” – így kommentálja XVI. Benedek: „Mária az ő igenje által lesz anyává. Az atyák ezt alkalmanként úgy fejezték ki, hogy azt mondták, Mária a fülén át fogant – vagyis: a hallgatása által... Az atyák ebben az összefüggésben fejtették ki Isten bennünk való megszületésének gondolatát a hit és a keresztség által, amelyekben a Logosz mindig újra eljön hozzánk, és Isten gyermekeivé tesz minket” (I/ 40).

A Názáreti Jézusról írt háromkötetes könyv jelentőségét és értékét igen találóan fogalmazta meg XVI. Benedek hivatali utódja, Ferenc pápa, aki egy a szóban forgó könyv tanulmányozására rendezett római értekezleten többek között így nyilatkozott: „Ezekkel a könyvekkel nem gyakorolta szoros értelemben tanítóhivatalát és nem a tudományosság volt az első szempont. Ajándékot adott az egyháznak és az embereknek arról, ami a legértékesebb volt számára: Jézus

ismeretéről, amely évekig tartó tanulmányokon nyugodott, az imáról, a teológiai konfrontációról és mindezt a lehető leghozzáférhetőbb módon mindenki rendelkezésére bocsátotta.” (Forrás: Magyar Kurir: 2013. október 26; vö. <http://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-xvi-benedek-jezus-konyveiről>).

Kocsis Imre

SZABÓ MÁRIA, *A Zsoltárok kincsei. Zsoltárfordítás nyelvi-filológiai jegyzetekkel*, Szent István Társulat, Budapest 2013, 419 oldal.

Lisieux-i Kis Szent Teréz a Szentírás egymástól eltérő francia fordításai láttán így nyilatkozott: „Ha pap lettem volna, hébert és görögöt tanultam volna, nem elégedtem volna meg a latinnal, és így megismertem volna a Szentlélek által diktált igazi szöveget.” (Jakubinyi György, *A bibliafordítás nehézségei gyakorlati példákkal szemlélítve*, Keresztény Magvető 108. évf. [2002] 163. old.). Ez a mondat jól mutatja azt a tényt, hogy a bibliai nyelvek ismerete az emberi formában kifejezésre jutó isteni szó egészen közvetlen megtapasztalását teszi lehetővé. Szent Teréz kijelentése ugyanakkor arra is rávilágít, hogy az ő korában a szent nyelvek tanulmányozása gyakorlatilag a papok és a papnövendékek kiváltsága volt. A II. Vatikáni Zsinatot követően azonban megváltozott a helyzet. A teológiai és a biblikus tanulmányok a szerzetesnővérek és a laikusok számára is lehetővé váltak. Szabó Mária, aki a Szociális Testvérek Társaságának tagja, nemcsak élt ezzel a lehetőséggel, hanem a bibliai nyelvek egyik legszakavatottabb ismerőjévé vált. Húsz esztendőn át tanította a héber és a görög nyelvet a Szegedi Hittudományi Főiskolán. Jelenleg a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán oktat görög nyelvet. Szakismeretét ékesen bizonyítják az általa közreadott nyelvtankönyvek (*Bevezetés az Újszövetség görög nyelvébe*, illetve *Bevezetés a bibliai héber nyelvbe*), amelyek magyar viszonylatban alapvető műveknek számítanak.

Szabó Mária nemcsak tankönyvek készítésével kívánta hasznosítani gazdag tudását, hanem a Zsoltárok könyve első részéből vett szövegek (azaz 29 zsoltár) beható elemzésével is. Persze fontos tudatosítani, hogy a szóban forgó mű nem hagyományos értelemben vett

kommentár. Bevezetéstani kérdésekről (keletkezési körülmények, hagyománytörténet stb.) nem esik szó benne, és az egyes zsolttárokban levő tanítás összefüggő kifejtését sem találjuk. Ugyanakkor a szerző olyan szempontokra irányítja a figyelmet, amelyekre más könyvek nem (vagy csak ritkán) térnek ki:

1) Minden versnél a Textus Masoreticus héber szövegével párhuzamosan közli az ókori fordítások (a Jonathan-Targum, a Septuaginta, a Vulgata és a Psalterium iuxta Hebraeos) szövegét, valamint a Neovulgata változatát. (Az iménti felsorolással kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a Vulgata Szent Jeromosnak a Septuaginta alapján készített fordítását tartalmazza, de Jeromos a héber szövegből kiindulva is készített egy fordítást. Ez utóbbira vonatkozik a Psalterium iuxta Hebraeos megnevezés).

2) A mérvadónak tartott változatokhoz (Textus Masoreticus és ókori fordítások) a héber szöveg nagyon pontos fordítása kapcsolódik, persze annak tudatában, hogy egy-egy héber szónak többféle jelentése is lehet. Ezért már magában a fordításban is több lehetőség szerepel: először vastagon szedve az előnyben részesített szó, majd zárójelben dőlt betűkkel az egyéb lehetséges formák.

3) A fordítást részletes és szakszerű filológiai elemzés követi, amelyben a héber szavak nyelvtani formáinak, valamint a szókapcsolatoknak sajátos vonásait tárja fel a szerző. Ehhez nyilván az egyes szavak és fogalmak mélyreható magyarázata társul. Az olvasó a zsolttárok gondolatvilágába és szimbolikus kifejezésmódjába egyaránt betekintés nyer.

4) Nagy hangsúlyt kap annak bemutatása is, hogy az elemzett szavak és szóösszetételek hogyan jelennek meg az Ószövetség egyéb szövegeiben, és hogyan hivatkoznak rájuk az újszövetségi könyvek írói. Esetenként az egyházatyák értelmezésére is kiterjed a figyelem.

Kiemelendő, hogy a könyv végén szójegyzék és héber szószedet is található, amely lehetővé teszi, hogy az olvasó, aki egy-egy kifejezés sajátos használatára kíváncsi, könnyen el tudjon igazodni és a szükséges információt gyorsan meg tudja szerezni. A könyv végét illetően a bibliográfia is figyelemre méltó, mert abban nyelvtani segédeszközök mellett kommentárok, monográfiák és egyéb tanulmányok is felsorolást nyernek. Világossá válik, hogy a Zsolttárok

könyvével kapcsolatban több értékes teológiai és lelkeségi mű is megjelent már magyar nyelven. A filológiai elemzést illetően azonban Szabó Mária könyve mindenképp újszerű és egyedülálló. Aki ennek tanulmányozásában elmélyed, nagyon sok új meglátásra és ismeretre tehet szert.

Kocsis Imre

MEGHÍVÓ

A 2014. május 17-én 10 órakor
a Credo-házban rendezendő

VÁCI EGYHÁZMEGYEI BIBLIAI NAPRA

A Credo-ház a Székesegyház mögött,
a Konzervatóriummal szemben található: Vác, Kossuth tér 4.

Program

- 10.00** **MEGNYITÓ ÉS KÖSZÖNTŐ**
Dr. Varga Lajos váci segédpüspök
- 10.15** **A HIT ÚTJA I.**
Vágvölgyi Éva a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
főtitkára
- 11.15** **SZÜNET**
- 11.35** **A HIT ÚTJA II.**
Vágvölgyi Éva a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
főtitkára
- 12.30** **SZÜNET**
- 13.20** **TALÁLKOZÁS JÉZUSSAL**
Dr. Tarjányi Béla PhD
a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat ügyvezető elnöke,
PPKE HTK Újszövetségi Tanszék nyug. professzora
- 15.00** **SEZENTMISE**

*Részvételi szándékát kérjük, május 10-ig jelezze
a következő elérhetőségeken:*

Vastag Antalné: 0630/493-2672, vastag_magdi@vaciegyhazmegye.hu

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Előadások, továbbképzések – Vágvyögyi Éva főtitkár, továbbképzési csoportvezető előadásai az elmúlt hónapok során: *A közösségi szentírásolvasás módszerei* címmel szemináriumi foglalkozás a **Sapientia Szerzetesi Főiskolán** (jelen tanév 1. féléve, 10 fő résztvevő). – **Felsőgödön** szintén *A közösségi szentírásolvasás módszerei* címmel tartott továbbképzést a Jézus Szíve templom Bibliaóra közösségének 4 alkalommal. – **Dunakeszin** a Szent Mihály Plébánia híveinek is ugyanebben a témában tartott továbbképzést 4 alkalommal. A nagy érdeklődés mellett megtartott foglalkozásokra további igény van, biztosan lesz folytatása. – A dunakeszi lelkinapon 2014. 03. 08-án előadást tartott *Szent Pál felfogása a közösségről* címmel, a Szent Mihály Plébánia hívei részére.

Biblikus Figurák – Régóta tervezett program valósult meg 2014. március első napjaiban. A Pécsi Hittudományi Főiskola részéről Sipos Edit szervezésében Gelley Anna irodavezetőnk *Biblikus figura készítő szemináriumot* tartott. A hat résztvevő lelkesen és nagy örömmel vett részt a kétnapos képzésen. Sok terv és elképzelés fogalmazódott meg a közös munka során a figurák felhasználásával kapcsolatban. Ld. az alábbi visszajelzést:

Beszámoló a biblikus figurák „első munkanapjairól” –Tegnap főiskolai hallgatókkal volt óráim. Minden órát könyvajánlóval vagy „taneszköz bemutatóval” kezdünk, ezért egy nagy kosárban bevittem magammal a „babákat” vagyis a bibliai figurákat. És láss csodát, a fiatal kollégák, miután meggyőződtek róla, hogy nem tudnak kárt tenni bennük, elmerültek a „játékban”. Meglátták bennük a Szentírást egy-egy szereplőjét, és az arctalan, mozdulatlan figurák életre keltek. Kitekintettek a bárkából, felnéztek az égre, futottak, sírban feküdtek, örömmel találkoztak és közönyösen elhaladtak, eltaszítottak és megöleltek... beszéltek egymással és Istennel...

Ahogy néztem és hallgattam a különös kateketika órákat, az járt a fejemben, hogy mekkora utat is jártak be ezek a figurák (és velük én is) néhány nap alatt. Szombat reggel néhány drót, textildarab, ólomcsizma, csiszolópapír és fogó sorakoztak az asztalon. Aztán

órákon át ragasztottunk, tekertünk, vágtunk, mértünk. És egyszer Varró Bori, aki mellettem ült, piros tollal szívet rajzolt a csupasz babára, aztán a másikra is és a bábok megölelték egymást... aztán a „húsrá” bőr került és haj, végül öltözet és közben az élettelen tárgyak emberi érzéseket, érzelmeket kezdtek közvetíteni a számunkra.

Napok óta cipeltem mindenhová magammal az elkészült figurákat és mindenkinek „bemutatom” őket, elmeséltem a származásukat és a legfontosabb tulajdonságaikat, csodálják őket.

A főiskolai hallgatók eredeti rendeletetésük szerint dolgoztak a figurákkal és megtapasztalták hogy milyen nagy hatással lehet az emberre, ha maga előtt látja a bibliai történetet és egy kicsit saját magát is a történetben.

Hálásan köszönöm Gelley Anna segítségét, pécsi kollégáim (Tiborczné Somogyi Éva, Tolnai Éva, Schäffer Zsuzsanna, Varró Borbála, Váló Eszter) együttműködő, érdeklődő részvételét a bibliai figura készítő tanfolyamon.

Sipos Edit

2014. márc. 1-2. Pécsi Hittudományi Főiskola

Katolikus Magyar Bibliatársulat Erdélyben:

***Bűnösök és farizeusok, törvény és irgalom jelent meg
a február 22-én, Szatmárnémetiben rendezett Biblianapon.***

A Szentírás szövege sokkal többet tud üzeni, adni, mint ahogy felületes olvasással feltételeznénk - mutattak rá a szombaton reggel tíz órától, a Szentlélek egyházközösség atemplomában tartott Biblianap résztvevői. Az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat és a Szatmári Római Katolikus Püspökség Világiak Irodája által szervezett program az egyházmegye számos pontjáról egybehívta a híveket. Ők interaktív, játékos ráhangolódás, a téma közelítése után a törvény és irgalom sokszor ellentétben megmutatkozó kettősét vizsgálták, majd a nap alapjául szolgáló bibliai rész elolvasása után (Lk 7,36-50) előbb a történet helyszínében fedezték fel magukat, majd a konkrét szerepekbe helyezkedtek bele.

Csoportok alakultak, melyek a bűnös asszony, a hidegen viszonyuló farizeus, a megbocsátó Jézus érzéseit magukra öltve keresték

az életükre alkalmazható üzeneteket, vizsgálták a fejlődő gondolatokat. És valóban, éles kérdések, mély vallomások jöttek a szűkebb csoportokban felszínre: „Kiállok a gyengébbek mellett, megvédem őket? Nekem nem könnyű a többiekkel ellenkezni, nem szeretek szembeszállni, még ha engem bántanak is. De még nehezebb az, amikor látom, hogy valakit igazságtalanul bántanak, de nem tudom, nem merem megvédeni. Ilyenkor imádkozok érte...”- mondta egy, a megbocsátó, a bűnöst védelmébe fogadó Jézus szerepében gondolkodó.

„Miért van az, hogy a bűnöst, a tette miatt kizárjuk a közösségből ahelyett, hogy segítenénk őt a bűnbánatra, megtisztulásra? A bűnös ember mellé nem merünk odaállni, mert félünk, hogy azzal azt a látszatot keltjük, miszerint a bűnét is elfogadjuk. Irgalmasnak kellene lennünk az emberrel szemben, úgy hogy nem a bűnével azonosítjuk őt.” - vallotta egy másik résztvevő. – „Az a gond, hogy mi nem vagyunk elfogadók, mi nem tudunk úgy élni az irgalommal, mint ahogy Jézus. A megbocsátásunk nem teljes, a szeretetünk is sokszor öncélú, visszamutató. Talán az emberi viszonyok is változtak az időben, lassan bezárkóztunk? Ha nyitott szívvel, alázattal viszonyulnánk az emberekhez, a történetekhez, boldogabbak, felszabadultabbak lennénk” - nyilatkozott meg egy a bűnös asszony szerepébe helyezkedő. „Mennyire igazságtalan, hogy a bűnössel szemben hajlamosak vagyunk törvény szerint ítélni, de önmagunk hibájával szemben irgalmat kérünk” - tette hozzá egy farizeus.

Miközben beszélgettek, izlelgették a helyzetet, merültek el a szerepekben, egyre élőbbé, valóságosabbá vált a szöveg, amely az első olvasathoz képest gazdagabb, megszólítóbb, személyesebb élményt nyújtott. A Biblianappal is bizonyították, a Szentírás nem adott korban és adott kornak íródott. Bár nem

ismerünk már farizeusokat, de farizeusi hozzáállást igen, a bűn fogalma mindenki számára közelebbi, az alázat, a megbocsátás, az irgalom pedig a keresztény ember mindenkor jellemzője kell, hogy legyen. Az evangélium szövegei érzelmeket hoznak felszínre, gondolatokkal szolgálnak, válaszokat adnak, csak élni kell velük. A szombati Biblianap gyakorlati-, a plébániai biblicsoportok működését érintő kérdések megbeszélésével ért véget, a rendezvény létrejöttét a Bethlen Gábor Alap segítette.

A KMBT legfontosabb programjai 2014 –ben:

Bibliás nap Szatmárnémetiben február 22. – Nagyböjti bibliás lelkinap fiataloknak Kolozsváron március 29. – Személyes és közösségi foglalkozás szentírási szövegekkel, kreatív módszerek segítségével. Cél annak megtapasztalása, hogy Isten Igéje nem holt betű, hanem eleven, szerető személy. – **Módszertani képzés papok számára** Udvarhelyen a Szent Pió lelkigyakorlatos házban november 11 -12. között Kreatív szentírásolvasó módszerek ismertetése, bemutatása. – **Bibliás táborok: KMB nyaralás, június 26-29. között** A tábor programja tartalmazni fog továbbképzést, bibliás beszélgetéseket kiscsoportokban, kirándulást, éneklést, játékot, színes estet stb., olyasmit, ami segít, hogy a Szentírás iránt érdeklődők nyaralás hangulatban jól érezzék magukat. Elsősorban azokat várják, akik már tagjai valamilyen bibliakörnek. – **Kincses-sziget gyerek-tábor, július 2 -6. között. (I- VIII. osztályosok számára)** A tábo-

rok során előadás, csoportbeszélgetés, elmélkedés, interaktív módszer, játék, kirándulás mozgalmas szabadidőprogram stb. révén lehetőség adódik az Istennel, és egymással való kapcsolatunk elmélyítésére. S mindez a Szentírás segítségével történik, amelynek a világgal ismerkedhetnek, barátkozhatnak a résztvevők. – **Módszertani képzés Marosvásárhelyen a Bibliaközpontban február 4, május 14.** Élményszerű, kreatív szentírásolvasó módszerek ismertetése és bemutatása. – **Biblikus képzés Marosvásárhelyen a Bibliaközpontban március 11, április 9.** Jézus szenvedéstörténetének magyarázata. – **Csoportvezető képző Marosvásárhelyen a Bibliaközpontban május 7.** Csoportvezetési technikák, csoportdinamika, vezetélmélet elsajátítása. – **Biblikus lelkipásztori programok meghívásra** Előzetes egyeztetés alapján plébániák, vagy más egyházi közösségek felkérésére vállalkozunk különféle biblikus programok levezetésére (bibliaórák, biblia-est, biblia-nap, bibliai alapkursus, bibliás táborok stb.) – **Szakmai tanácsadás, szakanyag küldése biblikus lelkipásztori munkához**

Bibliaközpont: 5403997 Târgu Mureș, B-dul. 1848 nr.48 ap.1.
E-mail: bibliatarsulat@gmail.com – **Szakmai tanácsadás:** Magos Gyöngyvér Tünde, E-mail: gyongyvermagos@gmail.com – tel.: 0040-0740 – 285277 – **Programokra jelentkezés:** Benczedi Katalinnál, tel.: 0745 – 593390, email: benczedikati@hotmail.com

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2014. ápr. 25.: Jn 20, 19-23; máj. 09.: Jn 12, 44-46; máj. 23.: Jn 14, 6-7.; jún. 06.: Jn 16, 23b-24.; jún. 20.: Mt 5, 43-47.; júl. 04.: Mt 11, 28-30.; júl. 18.: Ef 4, 1-4.; aug. 01.: Ef 5, 15-17.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt! Az időpont megváltozott. Egyelőre nem du. 5, hanem **du. 4 óra a találkozásaink ideje.**

KIADVÁNYAINK – HASZNOS AJÁNDÉKOK

FERENC PÁPA: AZ EVANGÉLIUM ÖRÖME – Ára: 1600,- Ft.

KOCSIS IMRE: AZ ÜDVÖSSÉG IGÉJE – Ára: 2600,- Ft.

SZABÓ MÁRIA: A ZSOLTÁROK KINCSEI – Ára: 4600,- Ft.

BALÁS BÉLA: HITÜNKRŐL Ára: 250,- Ft.

„MINDENKINEK MINDENE LETTEM” – Emlékeink Mihály atyáról – a 25 éve elhunyt Opálény Mihályról. Ára: ---

BALÁS BÉLA: KIS IDŐ – Egyháztörténelmi vázlatok. Érdekfe-
szítő áttekintése az Egyház 2000 éves történetének. Ára: 980,- Ft.

SZENTFÖLD – DVD – „JÉZUS SZÜLŐFÖLDJÉN MEGSZÓLAL
AZ ÖRÖMHÍR” – kb. 1000 színes kép, közben az adott helyekhez
kapcsolódó szövegek hallhatók. Ára: 1600,- Ft.

PÁL APOSTOL NYOMÁBAN – DVD – „A KÖVEK ÜZENETE”
– a Pál apostollal kapcsolatos kis-ázsiai helyszínek. Ára: 800,- Ft.

A SZENTFÖLDÖN – JÉZUS LÁBA NYOMÁN – DVD – felvéte-
lek és ismertetés a legfontosabb evangéliumi helyekről. Ára (szö-
vegkönyvvel): 1.600,- Ft.

ÉLETÜNK KRISZTUSSAL – DVD – Tarjányi Béla három elő-
adása. Ára: 800,- Ft.

A BIBLIA SZEREPE LELKI FORMÁLÓDÁSUNKBAN – DVD
– Tarjányi Béla előadása. Ára: 800,- Ft.

MAGYARSÁGUNK ÉS A BIBLIA – CD Ára: 600,- Ft.

VÍZ, VÍZ, VÍZ – Vágvölgyi Éva elmélkedése. Ára: 800,- Ft.

A DVD-k és CD-k megvásárolhatók a Bibliaközpontban:

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Verbum Domini

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

**Biblikus Figura készítő kurzust tartottunk
a Pécsi Hittudományi Főiskolán**

manet in aeternum
